

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Aktivity a terapie za asistence zvířat v kontextu
sociálních služeb**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Adéla Mikuličová

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Motlová, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Aktivity a terapie za asistence zvířat v kontextu sociálních služeb“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. května 2019

.....

Adéla Mikuličová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Lence Motlové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a odborné rady. Dále děkuji zaměstnancům a vedení Domova pro seniory TEP, centrum sociálních služeb, kteří mi umožnili provést výzkum a klientům za ochotu odpovídat na mé otázky. V neposlední řadě děkuji i své rodině a přátelům za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Aktivity a terapie za asistence zvířat v kontextu sociálních služeb

Abstrakt

Bakalářská práce mapuje poskytování aktivit a terapií za asistence zvířat v kontextu sociálních služeb. Blíže se zabývá průběhem aktivit a terapií za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí a zjišťuje přínos aktivit a terapií pro jeho uživatele. V teoretické části jednotlivé kapitoly definují stáří a stárnutí, domovy pro seniory, aktivity a terapie za asistence zvířat, jejich přínos v domově pro seniory a organizace působící v této oblasti.

Praktická část práce je tvořena výzkumem, jehož hlavním cílem bylo zmapovat poskytování aktivit a terapií za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí, dále zjišťuje přínos aktivit a terapií z pohledu uživatelů/uživatelek. Byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, dále byla použita metoda dotazování a technika polostrukturovaných rozhovorů. Využito bylo také zúčastněné pozorování a sekundární analýza dat. Výzkumný soubor byl tvořen pěti uživateli, kteří využívali aktivity a terapie za asistence zvířat déle než 1 rok a jejich věk byl vyšší než 65 let.

Výsledky byly zpracovány do případových studií. Z výzkumu vyplývá, že aktivity a terapie za asistence zvířat v domově pro seniory probíhají formou návštěvního a rezidentního programu. Přínos zvířat vidí uživatelé zejména ve zlepšení psychického stavu, komunikace s personálem, procvičování paměti a jemné i hrubé motoriky. Přímý vliv na získávání nových přátelství 3 z 5 uživatelů nepocítují.

Tato práce může posloužit především pracovníkům domovů pro seniory, ve kterých se praktikují aktivity a terapie za asistence zvířat, a kteří by chtěli získat přínos z pohledu uživatelů/uživatelek. V neposlední řadě může pomoci přiblížit aktivity a terapie za asistence zvířat široké veřejnosti.

Klíčová slova

stáří; stárnutí; domov pro seniory; aktivity a terapie za asistence zvířat

Animal assisted activity and animal assisted therapy in context of social services

Abstract

This bachelor thesis maps the provision of activities and therapies with the assistance of animals in the context of social services. It deals with activities and therapies assisted by animals in the Retirement home TEP, the center of social services in Veselí nad Lužnicí and examines the benefits of activities and therapies for its users. There are defined old age and aging, retirement home, activities and therapies assisted by animals, their contribution for retirement home and organizations operating in this area.

The practical part of this thesis consists of research. Its main goal was to map the provision of activities and therapies with the assistance by animals in the Retirement home TEP, the center of social services in Veselí nad Lužnicí. The qualitative research strategy, the method of questioning and the technique of semi-structured interviews were chosen. Participant observations and secondary data analysis were also used. The research group consisted of five users who used animal-assisted activity and therapy for more than 1 year and were over 65 years old.

The results were processed into case studies. The research shows that activities and therapies assisted by animals in the retirement home take the form of a visitor and resident program. Users can see the benefits of animal in improving their mental condition, communication with employees, practicing memory and fine and gross motor skills. Most of the pensioners think that this therapies has no straight impact on making new friendships.

This work can be used primarily by retirement home workers who practice animal-assisted activities and therapies to benefit users. Finally it can help bring this activities and therapies closer to the general public.

Key words

old age; aging; retirement home; animal assisted activity and animal assisted therapy

Obsah

Obsah	6
1 Úvod	8
2 Teoretická část	10
2.1 Stáří a stárnutí.....	10
2.1.1 Biologické změny ve stáří.....	10
2.1.2 Psychické změny ve stáří.....	11
2.1.3 Sociální změny ve stáří	12
2.2 Domovy pro seniory	12
2.2.1 Role sociálního pracovníka	13
2.2.2 Chov zvířat v domovech pro seniory	13
2.3 Aktivity a terapie za asistence zvířat	15
2.3.1 Organizace působící v oblasti zooterapie.....	15
2.3.2 Typy zooterapie dle zvířecího druhu	16
2.3.3 Metody zooterapie včetně canisterapie	17
2.3.4 Formy zooterapie	19
2.4 Canisterapie	20
2.4.1 Canisterapeutický tým.....	21
2.4.2 Formy canisterapie	21
2.4.3 Využití canisterapie u seniorů.....	22
2.5 Felinoterapie	23
2.5.1 Metody felinoterapie	23
2.5.2 Využití felinoterapie u seniorů.....	24
2.6 Hiporehabilitace	24
2.7 Ornitoterapie.....	25
2.8 Farmingterapie	25
2.9 Malá zvířata	26
3 Cíl práce a výzkumné otázky.....	28
3.1 Cíl práce	28
3.2 Hlavní výzkumná otázka	28
4 Operacionalizace základních pojmů	29
5 Metodika	31

5.1	Metodický postup	31
5.2	Výzkumný soubor	32
5.3	Realizace získávání dat	33
5.4	Předvýzkum.....	35
5.5	Harmonogram výzkumu.....	35
6	Výsledky	37
6.1	Případová studie č. 1	37
6.2	Případová studie č. 2	40
6.3	Případová studie č. 3	44
6.4	Případová studie č. 4	47
6.5	Případová studie č. 5	51
6.6	Shrnutí výzkumu	54
7	Diskuze	59
8	Závěr	63

1 Úvod

„Není snad zvířete, které bychom znali lépe než psa, které bychom více milovali a kterému bychom více důvěřovali. Léčebné účinky života se psem nejsou objevem moderní psychologie, lidé je znají již tisíce let.“

(Dr. Nicholas J. Saunders)

Pro vypracování své bakalářské práce jsem si vybrala téma Aktivity a terapie za asistence zvířat v kontextu sociálních služeb. Z vypsaných témat mi bylo nejbližší a vzhledem k tomu, že odbornou praxi v rámci studia na ZSF JU jsem vykonávala v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb, kde mají veliké druhové zastoupení zvířat, zaměřila jsem svou bakalářskou práci právě na tento domov pro seniory.

Je známo, že člověk a pes již v dobách dávno minulých byli bezesporu nejlepšími přáteli. Vztah mezi nimi prošel dlouhým, leč důležitým vývojem. Kdysi hlavní funkce, „hlídač“ se dnes změnila na post „rodinného mazlíčka“ nebo například „člena rodiny“. V dnešní době jsou však psi používáni i pro čistě profesionální účely. Zvířata svou přítomností a kontaktem s člověkem zmírňují pocit osamění, zlepšují psychický stav i sebevědomí. Hlazení psa, kočky nebo pozorování drobných zvířat napomáhá uvolnění a relaxaci. Lidé, kteří mají doma zvíře, lépe zvládají své každodenní povinnosti a starší lidé se lépe vyrovnávají se stárnutím.

Zvířata pomáhají v nemocnicích, domovech pro seniory, v zařízeních pro osoby se zdravotním postižením, ve školách, v rodinách a v mnoha dalších zařízeních. Přinášejí obrovskou radost a potěšení všem, kteří to potřebují. Zooterapie může být velice přínosná zejména pro seniory, kteří odcházejí do domovů pro seniory a mohou se tak s touto velkou životní změnou lépe vyrovnat.

Cílem této práce je zmapovat poskytování aktivit a terapií za asistence zvířat v domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí a zjistit jejich přínos z pohledu uživatelů. V teoretické části se soustředuji na pojem stáří, domovy pro seniory a obecně se zaměřuji na aktivity a terapie za asistence zvířat – základní terminologie, využívané metody a formy. Dále jsou podrobněji přiblíženy hlavní oblasti zooterapie, kterými jsou canisterapie, felinoterapie, hiporehabilitace, ornitoterapie,

farmingoterapie a terapie s malými zvířaty. Také se zaměřuji na působení aktivit a terapií na seniory nebo na pobyt zvířat v domovech pro seniory. Praktická část výzkumu je zaměřená na zmapování průběhu aktivit a terapií za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb a zjišťuje jejich přínos z pohledu uživatelů.

Bakalářskou práci na toto téma jsem si ne zvolila náhodně. Mám velice ráda zvířata a věřím v jejich léčebné účinky. Ráda bych aktivity a terapie za asistence zvířat a jejich účinnost představila jak těm, kteří se dnes a denně ptají na význam tohoto slovního spojení, tak těm, kteří ví, co se skrývá pod tímto významem. Tato oblast mě zajímá již delší dobu a jednou bych se těmto aktivitám a terapiím chtěla osobně věnovat.

2 Teoretická část

2.1 Stáří a stárnutí

Stárnutí je jedním ze základních životních procesů, ve kterém se výrazně projevují změny ve struktuře a funkcích organismu (Krajčík, 2008). Je určeno souhrnem genetických faktorů a souhrnem faktorů, které na jedince působí během celého života (Pacovský, 1994). Stárnutí mění veškeré tělesné, duševní pochody, různé degenerativní změny a pokles základního metabolismu (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Odchod do důchodu má výrazný psychologický a emocionální dopad na jedince a jeho okolí, nevíce na změnu jeho společenského postavení danou omezením společenských kontaktů a aktivit, ale i ekonomickým omezením (Koval, 2001). Každý člověk se rodí s určitými dispozicemi, a to jak bude reagovat na situace ve svém životě je ovlivněno genetickými předpoklady, prostředím ve kterém žije a životními zkušenostmi (Venglářová, 2007). Obraz přirozeného stárnutí člověka se vytváří vzájemným prolínáním a ovlivňováním biologické, psychologické a sociální sféry daného člověka (Pacovský, 1994). Pokud není člověk zničený úrazy, nemocemi nebo psychickým úpadkem, tak je i v 80 letech poměrně mladý a s náležitou úrovní zvládá všechny pracovní úkony, životní i zábavné. Prožívání vlastního stáří je završení osobnostního, psychického a sociálního vývoje ve všech životních etapách, ze kterých si člověk přináší vztahy, postoje a návyky do stáří (Šramo, 2012).

Kategorizace stáří dle Světové zdravotnické organizace:

- a) 60-74 let – rané stáří
- b) 75-89 let – vlastní stáří
- c) 90 let a více – dlouhověkost (Mlýnková, 2011).

2.1.1 Biologické změny ve stáří

Jedná se o takové změny, které probíhají na úrovni fyziologických funkcí (Klevetová, 2017). Tato autorka dále uvádí, že těmito změnami jsou postiženy tělesné tkáně a orgány, které však neprobíhají u každého jedince stejně. Jsou způsobeny genetickými dispozicemi a životním stylem. Dochází k postupnému zpomalení jednotlivých systémů

v těle, k poklesu biologických adaptačních mechanismů a oslabení různých funkcí organismu (Klevetová, 2017).

Dle Klevetové (2017) mezi biologické změny patří:

- a) snižování výška těla;
- b) řídnutí kostí;
- c) snižuje se funkce plic (příjem menšího množství kyslíku);
- d) úbytek svalové hmoty a pokles svalové síly;
- e) snižuje se množství trávicích šťáv (pomalejší rozklad potravy);
- f) dochází k poruchám chůze a rovnováhy;
- g) kůže ztrácí svou pružnost;
- h) dochází k poklesu pohlavní činnosti;
- i) dochází ke zhoršování smyslových orgánů (zrak, sluch, hmat, čich a chuť);
- j) snižuje se odolnost proti zátěži a neschopnost adaptace na nové životní podmínky.

2.1.2 Psychické změny ve stáří

U psychických změn často dochází ke snížené schopnosti adaptace na nové životní podmínky a situace. V pozdějším věku přibývá duševních onemocnění a nárůst demence, zvláště Alzheimerovy nemoci (Klevetová, 2017). Hodnotí se změny psychických funkcí, na jaké úrovni jsou a jak tyto změny vnímá senior. Se stoupajícím věkem přibývají chronická onemocnění, která vedou ke zhoršení soběstačnosti, a to společně se změnou sociální role ovlivňuje účast na společenském životě (Klevetová a Dlabalová, 2008).

Dle Venglářové (2007) mezi psychické změny patří:

- a) zhoršení poznávacích schopností (vnímání, paměť, myšlení);
- b) nedůvěřivost;
- c) zhoršení úsudku;
- d) emoční labilita;
- e) snížená sebedůvěra;
- f) hůře se v paměti uchovávají nové informace;
- g) snížená schopnost řešit složité situace, problémy.

2.1.3 Sociální změny ve stáří

Člověk se ve stáří musí přizpůsobovat řadě změn nejen ve vlastním organismu, ale i řadě změn vnějších jako je sociální postavení, životní styl, změna sociálního prostředí nebo úmrtí blízkých lidí (Langmeier a Krejčířová, 2006). Způsob života v dětství, mládí a dospělosti významným způsobem ovlivňuje kvalitu prožití stáří (Sak a Kolesárová, 2012).

Dle Venglářové (2007) mezi sociální změny patří:

- a) odchod do důchodu (což je asi nejzávažnější změna);
- b) stěhování;
- c) osamělost, izolace;
- d) ztráty blízkých lidí (vrstevníků, partnera);
- e) změna ekonomické situace;
- f) změna životního stylu.

2.2 Domovy pro seniory

Domovy pro seniory poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu vyššího věku a potřebují pravidelnou pomoc v oblasti osobní péče. Jejich zdravotní situace jim nedovoluje žít ve vlastním domácím prostředí (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, © 2018). Obyvatelům je zajištěna celodenní komplexní pečovatelská, ošetrovatelská a lékařská péče, jsou zde podmínky pro dobrovolnou pracovní a zájmovou činnost nebo možnost kulturního a společenského života (Jarošová, 2006).

Poskytované činnosti dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

- a) „poskytnutí ubytování;
- b) poskytnutí stravy;
- c) pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu;
- d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu;
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím;
- f) sociálně terapeutické činnosti;
- g) aktivizační činnosti;

h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

Jednotlivé základní činnosti pak detailně popisuje vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dle zákona č. 108/2006 Sb., rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb, musí působit aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, jež nevedou k dlouhodobému setrvání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě takovým způsobem, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, © 2018).

2.2.1 Role sociálního pracovníka

Sociální pracovník se účastní prvního kontaktu s klientem, vede jeho evidenci, shromažďuje údaje o klientovi, studuje jeho situaci a řeší klientovy problémy (Gulová, 2011). Dvořáčková (2012) uvádí, že sociální pracovník je v kontaktu nejen s uživatelem, ale i s jeho rodinnými příslušníky, koordinuje práci dobrovolníků, vede a proškoluje pracovníky, pracuje s uživateli, podílí se na jejich individuálním plánování a aplikuje různé druhy terapií (např. trénování paměti, muzikoterapie, reminiscence). Sociální pracovník by měl být cílevědomý, iniciativní, samostatný, nápaditý, sebekritický, měl by být schopen nést riziko, samostatně se rozhodovat, odolný k neúspěchu, komunikativní se spolupracovníky, mít zájem o informace, zájem o další odbornost, být důvěryhodný schopen zúčastněného naslouchání a hluboké empatie (Gulová, 2011).

2.2.2 Chov zvířat v domovech pro seniory

Mnoho seniorů žijících v domovech pro seniory se cítí izolovaně a prožívají pocity osamělosti (Mercer, 2015). Cílem této služby je napomáhat při zvládání obtížných situací, usnadnit zapojení do společnosti a přispět ke zkvalitnění života, aktivizovat seniory a zdravotně znevýhodněné osoby k využívání jejich potenciálu při řešení problémů, smysluplně využívat jejich volný čas a přispět k udržení mentální úrovně (Stančíková a Šabatová, 2012). Tyto autorky se dále domnívají, že využití této služby je efektivní, protože pro většinu klientů jsou zvířata velkým motivačním prvkem

a významně pomáhají naplňovat individuální cíle, které si uživatel nebo sociální pracovník stanovil. Léčba pomocí domácích zvířat má pozitivní vliv na psychiku lidí postižených demencí nebo i na tělesné funkce. Pomáhají snižovat deprese a úzkost, mírně snižují krevní tlak a zpomalují srdeční činnost (Mlýnková, 2011).

Holzerová (2013) uvádí několik pravidel pro chov zvířat v domovech pro seniory:

1. Důležité je vždy pověřit hlavní zodpovědnou osobu za správnou péči o zvíře, např. zodpovědného člověka za krmení, vodiče psa apod. Obvykle jsou to ošetřovatelé, terapeuti nebo výjimečně obyvatel zařízení.
2. Všichni v domově (obyvatelé i personál) musí být informováni o zvířatech, především o jejich potřebách a o chování (vývěsky, letáky).
3. Před pořízením zvířete do zařízení je potřebné informovat obyvatele i personál, aby se shromáždily informace o averzích, strachu a alergiích.
4. Právní otázky a financování se musí vyjasnit předem.
5. Předem dohodnout, kde bude zvíře umístěno a kdo za něj bude zodpovídat.
6. Opatření zvířete do zařízení nesmí být pro žádného obyvatele překvapením ani bezprostřední akcí. Senioři musí mít čas a dostatek příležitostí si na nového spolubydlicího zvyknout.
7. Vzniknou-li nějaké pochybnosti a odmítnutí ze strany klientů, musí být předem stanoveno, kde najde zvíře jiné trvalé umístění.
8. Pokud bude zvíře umístěno ve společenské místnosti, měli by mít všichni obyvatelé zařízení k němu stejný přístup.
9. Podobně jako člověk musí mít i zvíře možnost se někam stáhnout do ústraní a v klidu si odpočinout. Tato skutečnost musí být všem obyvatelům a personálu jasná.
10. Správným rozdělením úloh o péči dosáhneme toho, že zvíře bude dobře ošetřováno (především ne překrmováno).
11. Hlavně psi a kočky vyžadují minimum základní výchovy, aby se žádoucím způsobem zapojili do společenství lidí. To má za úkol především zodpovědná osoba.

2.3 Aktivita a terapie za asistence zvířat

Zvířata jsou používána pro léčbu a úlevu od nesčetných nemocí (Costa-Neto, 2005). Podstatou aktivit a terapií za asistence zvířat neboli zooterapie je pozitivní až léčebné působení zvířete při kontaktu s člověkem (Freeman, 2007). Projevuje se ve zlepšení fyzické a psychické kondice, především zlepšení paměti, komunikace, zvýšení motivace nebo v oblasti sociální (Mojžíšová a Tóthová, 2003). Pozorování zvířat snižuje pocit stresu, do jisté míry odstraňuje únavu a snižuje krevní tlak. Největší význam je pozitivní dopad na psychiku. Člověk využíval zvířat v mnoha formách už od dob starověkých civilizací – jako dopravní prostředek, zdroj potravy a ochrany, při léčbě, pro antidepressivní a antistresové účinky (Müller, 2014).

Zvíře dokáže vyvolat silné emoce, mnohdy je nejspolehlivějším a jediným přítelem člověka s psychickým nebo zdravotním postižením (Müller, 2014). Zvířata mají zejména u seniorů největší prospěch z emocionální podpory (Cirulli et al., 2011). Své uplatnění nachází u všech, nejvíce však u nedůvěřivých a úzkostných klientů. Zvířecími terapeutky jsou hlavně koně, psi, kočky, kamerunské ovečky a drobní hlodavci (Holczarová, 2013).

2.3.1 Organizace působící v oblasti zooterapie

Existuje řada organizací, zahraničních i českých, působících v oboru zooterapie. Uvedené jsou jen nejznámější z nich.

a) International Association of Human-Animal Interaction Organizations

IAHAIO byla založena v roce 1992 ve Washingtonu (IAHAIO, © 2019). Dle Galajdové (1999) tato organizace koordinuje aktivity členských organizací, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností, vypracovává mezinárodní standardy, informuje veřejnost o dané problematice. Jednou za tři roky pořádá mezinárodní konference o interakcích lidí a zvířat, kterých se od roku 1995 účastní i čeští zástupci (Galajdová, 1999). IAHAIO je mezinárodní sdružení organizací zabývajících se praxí, výzkumem a vzděláváním v rámci aktivit za pomoci zvířat, terapií za pomoci zvířat a výcvikem asistenčních zvířat. Tyto činnosti slouží k podpoření vztahu mezi lidmi a zvířaty. V celosvětovém

měřítku má IAHAIO více než 90 multidisciplinárních členských organizací a profesních sdružení (IAHAIO, © 2019).

b) Pet Partners

Tato organizace dříve známá jako Delta Society vznikla v roce 1970 v USA, založil ji tým psychiatrů a veterinářů. Tato organizace sestavila metodiku, praktické standardy a systém výuky zooterapie. V roce 2012 změnila název z Delta Society na Pet Partners (Pet Partners, © 2019). Pet Partners patří v současné době k největším organizacím zabývajících se vztahem mezi člověkem a zvířetem. Organizace se podílí na rozvoji zooterapie a sdružuje zooterapeutické pracovníky a týmy (Müller, 2014).

c) European Society for Animal Assisted Therapy

Organizace ESAAT byla založena v roce 2004 ve Vídni, vznikla jako zastřešující organizace pro evropské organizace, které se věnují zooterapii. Podporuje výzkum a další vývoj v této oblasti, vytváří základní standardy a pravidla praktikování terapií za pomoci zvířat. Hlavním cílem je rozvoj vzdělávání osob, které tuto terapii provádějí (ESAAT, © 2019).

d) Česká hiporehabilitační společnost

ČHS vznikla v roce 1991 a jejím hlavním cílem je sdružovat všechny zájemce o tuto činnost, rozvoj, propagace a zkvalitňování aktivit a terapií s pomocí koní pro osoby se zdravotním znevýhodněním a specifickými potřebami (ČHS, © 2019).

2.3.2 Typy zooterapie dle zvířecího druhu

Freeman (2007) uvádí nejčastěji užívaná zvířata k zooterapii:

- a) Zooterapie – rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které se zakládají na vzájemném využití pozitivního působení při kontaktu mezi zvířetem a člověkem.

- b) Canisterapie – jedna z metod rehabilitace sloužící k podpoře zdraví lidí každého věku, při níž se využívá interakce mezi člověkem a psem.
- c) Felinoterapie – terapie založená na kontaktu mezi člověkem a kočkou, při němž dochází k vzájemnému pozitivnímu působení.
- d) Hiporehabilitace – využívá jízdu na koni osob s postižením jako součást komplexní rehabilitace.
- e) Delfinoterapie – využití delfína.
- f) Lamaterapie – využití lamy.
- g) Insektoterapie – využití hmyzu.
- h) Ornitoterapie – využití ptactva.
- i) Další zvířecí druhy – malá domácí zvířata, hospodářská zvířata, volně žijící zvířata nebo exotická zvířata v zoo.

2.3.3 Metody zooterapie včetně canisterapie

Metody zooterapie lze dělit na AAA – animal assisted activities (aktivity za pomoci zvířat), AAT – animal assisted therapy (terapie za pomoci zvířat), AAE – animal assisted education (vzdělávání za pomoci zvířat), AACR – animal assisted crisis response (krizová intervence za pomoci zvířat) (Freeman, 2007).

a) Animal Assisted Activities (AAA)

Aktivity za pomoci zvířat poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový či terapeutický prospěch se zaměřením na přirozený rozvoj sociálních dovedností a zvýšení kvality života klienta. (Müller, 2014). Aktivita je poskytována v různých prostředích speciálně trénovanými profesionály nebo dobrovolníky za účasti zvířat splňujících určitá kritéria (Galajdová, 2011). Cílem může být přirozené zlepšování komunikace, pohyblivosti, odbourání stresu, uzavřenosti a nečinnosti, ke kterým se využívá hlazení zvířete, hry, péče o zvíře nebo přirozené procvičování komunikace a paměti (Freeman, 2007).

b) Animal Assisted Therapy (AAT)

Terapie za pomoci zvířat. Jde o cílený kontakt zvířete a člověka se zaměřením na zlepšení fyzického nebo psychického stavu klienta (Müller, 2014). Tato metoda se využívá ke zlepšení jemné motoriky, stání, chůze, rovnováhy, zlepšení schopnosti soustředění se na úkol a udržení pozornosti, zlepšení krátkodobé a dlouhodobé paměti, rozvoj komunikačních schopností, snížení pocitu osamocení a úzkosti, zlepšení ochoty zapojit se do skupinové aktivity a spolupráce s druhými, zlepšení vztahů s personálem nebo ke zvýšení pohybové aktivity (Galajdová, 2011). Nejčastěji se využívá technika polohování, hlazení a péče o zvíře, cílené zlepšování komunikace, orientace, řeči, paměti nebo kognitivních funkcí, hry pro rozvoj motoriky a sociálních dovedností (Freeman, 2007).

c) Animal Assisted Education (AAE)

Vzdělávání za pomoci zvířat. Jde o cílený kontakt člověka a zvířete se zaměřením na rozšíření a zlepšení výchovy, vzdělání nebo sociálních dovedností klienta (Freeman, 2007). Cílem je podpora empatie a pečujícího postoje vůči zvířatům, zlepšování fyzických schopností a motorických dovedností, prožívání klidu a emoční pohody, procvičování komunikačních dovedností a čtení, vyrovnávání se se ztrátou a smutkem nebo ke zlepšování mentálního výkonu a motivace k učení (Galajdová, 2011). Využívá se předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou, hry pro rozvoj motoriky, komunikace, motivace, péče o zvíře a jeho využití jako prostředníka pro výuku (Freeman, 2007).

d) Animal Assisted Crisis Response (AACR)

Krizová intervence za pomoci zvířat. Freeman (2007) uvádí, že jde o přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřuje se na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta. Využívanými technikami jsou psychologické metody empatie, motivace ke komunikaci a interakci, hlazení, hry nebo brašny s drobnostmi a hračkami (Freeman, 2007).

Lacinová (2007) uvádí, že v roce 1992 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations), která se zabývá

oblastí výzkumu i praktické aplikace aktivit se zvířaty a každé tři roky se koná celosvětová konference. ČR se stala jejím členem prostřednictvím národní asociace AOVZ (Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům) roku 1995 (Lacinová, 2007). Po schválení všemi členy mezinárodní asociace IAHAIO v roce 2014, byl vydán dokument White Paper (Bílá kniha), který ujednotil názvosloví ohledně metod zooterapie. Vznikl hlavní termín Animal Assisted Intervention (zvířaty asistované intervence), pod které spadají metody AAA, AAT a AAE. White Paper se stal základním dokumentem pro každého, kdo se angažuje v AAI. Jsou zde uvedené postupy, které zajišťují zdraví a pohodu lidí i zvířat při jejich poskytování (Jegatheesan et al., 2014).

Nové světové dělení AAI spojuje terapie (AAT) a vzdělávání (AAE) za pomoci zvířat, aktivity za pomoci zvířat jsou odděleny zvláště jako neformální intervence (Šoltésová a Bosá, 2016). Tyto autorky dále uvádí, že zvířaty asistované intervence zapojují zvířata do zdravotnictví, vzdělávání a sociálních služeb s terapeutickým účelem.

2.3.4 *Formy zooterapie*

Jak uvádí Freeman (2007) v rámci AAA, AAT, AAE využíváme tyto formy zooterapie:

- a) návštěvní program – jedná se o nejrozšířenější formu zooterapie, při které zooterapeutický tým pravidelně dochází do zařízení nebo domácnosti klienta.
- b) jednorázové aktivity – krátkodobé aktivity pro veřejnost nebo uzavřený okruh klientů, při kterých se zooterapeutický tým může podílet na veřejných prezentacích, ukázkách, přednáškách či setkáních.
- c) pobytový program – jednorázový nebo pravidelný pobyt na statcích, farmách, táborech či výcvikových střediscích, kde se provozuje zooterapie. Je možno kombinovat s ozdravnými nebo poznávacími programy.
- d) rezidentní program – zvíře je trvale umístěno v zařízení.
- e) ambulantní program – zvíře je k terapii využíváno v ordinaci, kam klient běžně dochází. Tato terapie se využívá k odbourání stresu, strachu, k motivaci a lepší spolupráci klienta.

- f) program péče o zvíře – při této formě se zvíře využívá jako motivace k práci, samostatnosti, zodpovědnosti či k pravidelným návykům. Klientovi je svěřena péče o zvíře, výchova a výcvik. Vždy je nutný dohled odborníka.
- g) zooterapie s asistenčním zvířetem – účelem je zvýšení samostatnosti, integrace do společnosti a zlepšení kvality života zdravotně postižených jedinců pomocí asistenčních zvířat, většinou psů. Zooterapeutem je sám klient či rodinný příslušník.

Tyto formy zooterapie lze provádět s jednotlivci nebo skupinově. Pro zpestření či zlepšení účinků je možné zooterapii kombinovat a využít například více druhů zvířat (canisterapie, felinoterapie, terapie s malými zvířaty atd.) nebo spojit zooterapii s aromaterapií, arteterapií či muzikoterapií (Freeman, 2007). Freeman (2007) dále uvádí, že díky uvolnění klientů, zlepšení psychického rozpoložení lze po zooterapii zařadit například masáže, různá cvičení, mytí, další formy terapie nebo výuky.

2.4 Canisterapie

Canisterapií rozumíme podpůrnou metodu, která svou povahou spadá do oblasti zooterapií a lze ji velmi úspěšně využít pro navození psychické, fyzické a sociální pohody člověka (Stančíková a Šabatová, 2012). Petr et al. (2014) definuje canisterapii jako zvířecí asistenční aktivitu a zvířecí asistenční léčbu prováděnou s jedním konkrétním živočišným druhem, která slouží především jako pomocná psychoterapeutická metoda. Slouží k podpoře zdraví lidí všech cílových skupin, při níž je kladen důraz na vzájemnou interakci mezi psem a člověkem. Pojem zdraví je z tohoto pohledu vnímán jako z bio-psycho-sociálního hlediska (Galajdová, 2011).

Terapii lze provádět pouze se psem, který je k tomu určen a stanoveným způsobem vycvičen, a je prováděna lidmi k tomu školenými (Vondráček a Wirthová, 2009). Za účastníky canisterapie považujeme chovatele psa, majitele psa, canisterapeutického psa jako koterapeuta, specialisty v pomáhajících profesích, klienta, zdravotně sociální instituci, rodinu nebo jiné sociální prostředí klienta (Tichá, 2007a). Tichá (2007a) dále uvádí, že jedním z nejdůležitějších úkolů canisterapeutického procesu je vzájemná spolupráce účastníků na realizaci vlastního procesu canisterapie, zároveň vše potřebné připravit, koordinovat a evaluovat.

Valenta et al. (2018) uvádí využití psa u handicapovaných lidí v následujících rolích: asistenční, terapeutické a signální. Asistenční psi pomáhají při každodenních úkonech (oblékání a svlékání, při obsluze různých zařízení, při udržování rovnováhy, podávání předmětů apod.), terapeutičtí psi při ovlivňování negativního psychického a tělesného stavu a psi signální pomáhají přivolat pomoc (Valenta et al., 2018).

2.4.1 Canisterapeutický tým

Spolupráce a velmi úzký vztah, který musí vzniknout mezi psovodem a psem. Pes se musí na svého psovoda orientovat a psovod svému psovi důvěřovat a znát ho (Tichá, 2007a). Základní canisterapeutický tým tvoří pes, vůdce psa, klient a pracovník zařízení (Hasilová, 2017a). Hasilová (2017a) dále popisuje canisterapeutický tým takto:

- a) Pes – nezáleží na rase psa, ale podstatná je jeho povaha a aktivní zájem o kontakt s člověkem, ovladatelnost, přizpůsobivost a kladný vztah k lidem. Pes musí složit canisterapeutické zkoušky, kde je posouzena jeho vhodnost pro canisterapii. Vůdce – je vhodné, aby absolvoval canisterapeutický kurz, nese odpovědnost za zdravotní stav psa, pravidelnou vakcinaci, odčervení a měl by psa chránit před nadměrnou zátěží.
- c) Klient – musí mít kladný vztah k psovi, není vhodné ke canisterapii nutit člověka, který se psů bojí a odmítá je. Zda je canisterapie pro klienta vhodná, řeší zákonný zástupce se sociálním pracovníkem. Ti také společně s vůdcem určují na čem pracovat.
- d) Pracovník zařízení – zná nejlépe prostředí, klienty a jejich anamnézy. Dělá prostředníka mezi klientem a vůdcem psa.

2.4.2 Formy canisterapie

Canisterapeutické aktivity mohou probíhat jako individuální nebo skupinové, v kulturních místnostech, v zařízení na pokoji, chodbách nebo i venku na zahradě (Hasilová, 2017a).

a) individuální canisterapie

Individuální canisterapie zahrnuje terapeutickou činnost s využitím canisterapie s jedním klientem (Stančíková a Šabatová, 2012). Nevýhodou je časová náročnost avšak má mnoho výhod jako je přizpůsobení programu a cílené působení podle individuálních potřeb klienta, možnost intenzivnějšího kontaktu se psem a snížení okolních rušivých vlivů (Tichá, 2007c).

b) skupinová canisterapie

Při skupinové canisterapii probíhají aktivity ve společných prostorách, kterých se účastní více klientů (Hasilová, 2017a). Při plánování těchto aktivit je dobré prostřídávat části programu, ve kterých je pes aktivně zapojený, a části, kdy pes může odpočívat (Hasilová, 2017b). Při skupinové canisterapii je vhodné, aby byl zvolen vhodný poměr klientů a psů a při canisterapii pamatovat na všechny klienty a jejich zapojení do činnosti a kontaktu se psem (Tichá, 2007d).

2.4.3 Využití canisterapie u seniorů

Nejčastějším cílem zejména u seniorů a osob s degenerativním onemocněním je co nejdělejší samostatná pohyblivost a schopnost sebeobsluhy, procvičování jemné a také hrubé motoriky (Stančíková a Šabatová, 2012). Při stárnutí nejdříve dochází k omezování kloubní pohyblivosti, následuje pokles rychlosti, obratnosti a nakonec i síly a vytrvalosti. Zejména u žen se objevují degenerativní onemocnění, jako jsou artrózy a osteoporózy (Štílec, 2004). Canisterapie může být využita k procvičování paměti, zlepšení komunikačních dovedností, posílení důstojnosti a sebeúcty, zlepšení kvality života nebo k odbourání pocitu osamělosti a opuštěnosti (Stančíková a Šabatová, 2012). Pes vyplňuje samotu starého člověka svou pozorností a zvědavostí, zaměstná ho svými potřebami jít ven a hrát si, vrací mu smysl života a dodává sílu překonávat obtíže spojené se stářím (Galajdová, 2011).

Tichá (2007b) uvádí stanovené cíle canisterapie u seniorů:

- a) Pohyblivost – trénování jemné a hrubé motoriky, motivace k pohybu, spontánní cílený a smysluplný pohyb, koordinace pohybu, zachování sebeobsluhy a manipulace s kompenzačními pomůckami.

- b) Psychická podpora – opora při odloučení od rodiny, pozitivní naladění, prevence nebo snížení deprese, radost, smích, spokojenost, emoční jistota, odpoutání od problémů, posílení pocitu jistoty a bezpečí, přijetí stáří se všemi jeho aspekty, přijetí nemoci, zmírnění pocitu méněcennosti, podpora sebevědomí, sebedůvěry, poznávání svých možností, silných stránek, dovedností, aktivizace, příjemné prožitky s vlastní aktivitou, udržení smyslu života, kontakt s běžným světem a naplnění společensky přijatelného tělesného kontaktu.
- c) Sociabilita a sociální dovednosti – navázání mezilidského kontaktu a vztahu, vyrovnaný přístup a pozitivní vztah k sobě samému, soběstačnost a udržení různých schopností a dovedností.
- d) Kognitivní oblast a motivace – stimulace vnímání a bdělosti, trénování smyslů, soustředění, myšlení, paměti, orientace v čase a okolí.
- e) Vztah ke psům, zvířatům – umožnění kontaktu se psem, napodobení běžného života mimo domov pro seniory, kladný projev vřelého vztahu ke zvířatům a přírodě.

2.5 Felinoterapie

Felinoterapie je rehabilitační a psychosociální metoda, která podporuje zdraví pomocí léčebného pozitivního působení kočky na člověka, kde kočka motivuje k uzdravení, odpočinku nebo stabilizaci nynějšího stavu (Krahulcová, 2016). Kočky mají oproti psům jisté výhody zejména pro svou velikost, tichost a nenápadnost, jsou vhodné i do domova pro seniory. Jejich mňoukání a vrnění má uklidňující účinek i pro agresivnější klienty (Kohoutová a Gardiánová, 2013).

2.5.1 Metody felinoterapie

- a) AAT – jedná se o terapii přítomností zvířete (kočky), kde je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu (Müller, 2014).
- b) AAA – takto označujeme aktivitu za asistence zvířete (kočky). Kočka je v prostorách zařízení umístěna trvale nebo dochází do zařízení v určitý den a hodinu (Müller, 2014).

- c) AAE - Hraní loutkových pohádek s živými zvířaty – Kromě koček se při hře vyžívají i jiná drobná zvířata. Tato aktivita se využívá u dětí zdravých i mentálně či fyzicky handicapovaných, u kterých pomáhá budovat pozitivní vztah ke zvířatům (Müller, 2014).

2.5.2 Využití felinoterapie u seniorů

Návštěvy koček jsou příjemným zpestřením pro seniory, kteří pocítují nedostatek sociálních kontaktů či jim schází kontakt s živým tvorem (Hypšová, 2007). V domovech pro seniory je felinoterapie považovaná za velmi přínosnou, neboť přítomnost kočky uklidňuje, rozptyluje stres a zmírňuje psychické napětí (Elichová, 2017). Seniorům kočky často prohřívají ruce a dotyk se srstí přináší příjemné prožitky, uvolnění i zklidnění (Hypšová, 2007). Hlavním cílem je aktivizace seniorů, navození libých emočních prožitků, příjemných vzpomínek, procvičení jemné či hrubé motoriky. Kočka umožňuje seniorům dotýkat se milujícím způsobem, což je pro staršího člověka vzácné (Elichová, 2017). Často kočka pomáhá zahnat stesk po domově či po vlastním zvířeti, které senior v domově nemůže mít (Kohoutová a Gardiánová, 2013).

2.6 Hiporehabilitace

Hipoterapie se využívá pro vyléčení nebo zmírnění následků nemocí pohybového aparátu (Marková et al., 2006). Ke stimulaci centrálního nervového systému dochází přenášením pohybu koňského hřbetu na lidské tělo. Postačující aktivitou je chůze koně, při níž dochází k ustavičnému střídání napětí a uvolňování těla a tato aktivita je využívána v rámci rehabilitace (Šauerová, 2018).

Valenta et al. (2018) rozděluje hiporehabilitaci do tří směrů:

- a) Aktivity s využitím koně – rehabilitace k obnově plnohodnotného tělesného a duševního života osoby po nemoci, úrazu nebo pro zmírnění trvalých následků. Využívá se specifický pohyb koně ve třech rovinách – nahoru dolů, zepředu dozadu, z boku na bok. Lidem, kteří nemohou chodit, kůň umožňuje dostat se do míst, kam dosud nemohli. To působí na fyzickou i duševní stránku člověka.

- b) Terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků – využívá kontaktu s koněm pro dosažení pozitivních změn v chování, prožívání a myšlení. Jedná se o návštěvu stáje, kontakt s koněm, péči o koně nebo výuku základu jízdy na koni.
- c) Parajezdectví – upravené sportovní odvětví pro handicapované lidi. Mohou se účastnit různých závodů a soutěžit (paradrezura, paravoltiž). Některé disciplíny mají upravená pravidla, ale při některých disciplínách soutěží s lidmi bez handicapu na stejné úrovni.

U osob se středně těžkým postižením se použije aplikovatelná hipoterapie (aktivity s využitím koně) a u osob s lehkým postižením využijeme terapii s využitím koní pomocí psychologických prostředků (Valenta et al., 2018). Nastavené cíle se zaměřují na rozvoj osobnosti, sociálních dovedností, sebekontroly, sebedůvěry, schopnosti následovat svoje přirozené instinkty a ovládání vnitřních konfliktů (Vízdalová, 2007).

2.7 Ornitoterapie

Papoušci mají pozitivní vliv na lidskou psychiku, mohou pomoci lidem s Alzheimerovou nemocí, seniorům, hyperaktivním dětem, osobám s mentálním postižením nebo lidem s psychickou poruchou (Müller, 2014). Posilují sebevědomí, zodpovědnost, motivují k pravidelné péči a poskytují rozptýlení v různých zařízeních. Zlepšují duševní rovnováhu a zmírňují negativní emoce (Gardiánová a Hejrová, 2015).

Doležalová (2007) uvádí, že ornitoterapie spočívá ve vlastním chovu papouška v kleci a majitel zajišťuje, aby měl dostatek potravy, vody a čistou klec. Ochočený papoušek se může z klece pouštět, nosit na rameni a tím cítíme jeho přítomnost. Některé druhy papoušků můžeme naučit mluvit, ti pak stimulují pacienty s poruchou řeči k hovoru (Gardiánová a Hejrová, 2015). Dále se papoušci využívají k ambulantním návštěvám zařízení, kde na pacienta působí například podáním papouška do ruky nebo mluvením (Doležalová, 2007).

2.8 Farmingterapie

Farmingterapie může být praktikována v podobě aktivní činnosti, např. krmení zvířat, která jsou naučená přijímat potravu z ruky člověka nebo jako forma pozorování (Müller,

2014). Tato terapie je považována za jednu z velmi vhodných a účinných prostředků k začlenění vyloučených lidí ze společnosti (Hlušíčková a Gardiánová, 2014). Vhodným druhem jsou domestikovaná zvířata, bezrohá, klidnější a samičího pohlaví (např. ovce, kozy, prasata, kachny nebo husy), při výběru je však potřeba dbát na individuální vlastnosti zvířete (Loučka, 2007).

Hlušíčková a Gardiánová (2014) rozlišují dva druhy farmingterapie:

a) Terapie prací na farmě

V prostředí farmy jsou klienti zapojeni do zemědělských a hospodářských prací. Kromě kontaktu se zvířaty se sem řadí i zahradničení, rostlinná výroba, včelaření nebo domácí zpracování zemědělských produktů. Tato terapie je prováděna na farmě nebo v zařízení poskytujícího zdravotní či sociální služby.

b) Terapie hospodářskými zvířaty

Péče o hospodářská zvířata, s nimiž klienti na farmě bydlí nebo farmu navštěvují (výjimečně jsou zvířata přiváděna do domova klienta). Klienti mají přímý kontakt se zvířaty a mohou si ke zvířatům vytvořit vztah. Připravují krmivo nebo uklízí stáje.

Loučka (2007) uvádí, že tato terapie může zlepšovat pohyb nebo koordinaci pohybu u handicapovaných klientů, verbální komunikaci, sociální dovednosti, zklidnění nebo naopak aktivizaci. Kontakt se zvířaty posiluje psychiku, sebevědomí a zlepšuje náladu, která se může projevit radostí ze života. Druhotným výsledkem může být úprava fyziologických hodnot organismu, zlepšení pulzové frekvence nebo krevního tlaku (Loučka, 2007).

2.9 Malá zvířata

Malá zvířata lze snadno a levně opatřit, nejsou náročná na výživu, prostor ani na způsob chovu (Mahelka, 2007). Jedním z nich je králík, který je klidný, tichý, zvědavý, dobře chovatelný v klně a má příjemnou srst na dotek. V domovech pro seniory se využívají malá a zakrslá plemena (Gardiánová a Hejrová, 2015). Dále se využívají činčily, morčata, fretky, krysy, myši, křečci, akvarijní rybky, plazi a další. Platí zde zásada, že

zvířata, která lidem zkvalitňují a obohacují život, si zasluhují trvalou péči, důstojný život a pohodu v souladu se svými životními potřebami (Mahečka, 2007).

3 Cíl práce a výzkumné otázky

3.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zmapovat poskytování aktivit a terapií za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí.

Dílčím cílem je zjistit přínos aktivit a terapií za asistence zvířat z pohledu uživatelů/uživatelek.

3.2 Hlavní výzkumná otázka

Byla stanovena hlavní výzkumná otázka a pět dílčích výzkumných otázek:

HVO: Jak probíhají aktivity a terapie za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí?

DVO1: Jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelé upřednostňují?

DVO2: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti psychické podpory?

DVO3: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti tělesné?

DVO4: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti kognitivní?

DVO5: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti sociability?

4 Operacionalizace základních pojmů

Stáří – přirozené období lidského života, které je dovršujícím procesem vývoje člověka (Malíková, 2011)

Stárnutí – jde o specifický, nezvratný a neopakovatelný biologický proces, který je univerzální pro celou přírodu a jeho průběh nazýváme život (Malíková, 2011).

Domov pro seniory – § 49 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definuje domov pro seniory jako zařízení, které poskytuje služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc fyzické osoby.

Aktivity a terapie za asistence zvířat – jde o rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny na základě využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem (Müller, 2014).

Průběh – průběhem rozumím, zda se jedná o návštěvní program, jednorázové aktivity, pobytový program, rezidentní program, ambulantní program, program péče o zvíře nebo zda jde o zooterapii s asistenčním zvířetem (Freeman 2007).

Forma – formou rozumím, zda se jedná o skupinovou nebo individuální zooterapii (Stančíková a Šabatová, 2012).

Psychická podpora – jde o oporu při odloučení od rodiny, pozitivní naladění, prevence nebo snížení deprese, radost, smích, spokojenost, emoční jistota, odpoutání od problémů, posílení pocitu jistoty a bezpečí, přijetí stáří se všemi jeho aspekty, přijetí nemoci, zmírnění pocitu méněcennosti, podpora sebevědomí, sebedůvěry, aktivizace, příjemné prožitky s vlastní aktivitou, udržení smyslu života, kontakt s běžným světem a naplnění společensky přijatelného tělesného kontaktu (Tichá, 2007b).

Pohyblivost – Tichá (2007b) uvádí, že jde o trénování jemné a hrubé motoriky, motivace k pohybu, koordinace pohybu, zachování sebeobsluhy a manipulace s kompenzačními pomůckami.

Kognitivní oblast – jde o stimulaci vnímání a bdělosti, trénování smyslů, soustředění, myšlení, paměti, orientace v čase a okolí (Tichá, 2007b).

Sociabilita – dle Tiché (2007b) se jedná o navázání mezilidského kontaktu a vztahu, vyrovnaný přístup a pozitivní vztah k sobě samému.

5 Metodika

5.1 Metodický postup

Pro výzkumnou část této bakalářské práce byla použita strategie kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum je dle Hendla (2008) prováděn pomocí intenzivnějšího a delšího kontaktu s terénem nebo situací jedince či skupiny jedinců. Autor uvádí výhodu v získání hloubkového popisu případů. Kutnohorská (2009) popisuje kvalitativní výzkum jako nematematický analytický postup, který zkoumá chod organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů, ale také životy lidí, chování a příběhy. Kvalitativní výzkum dále umožňuje poznání širšího kontextu jevů a jejich poznání v přirozených podmínkách (Kutnohorská, 2009). Využívají se induktivní formy vědeckých metod, různé formy rozhovorů, kvalitativní pozorování a hloubkové studium jednotlivých případů (Hendl, 2008).

Byla použita metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru s předem stanovenými otázkami. Miovský (2006) uvádí, že jde o nejrozšířenější podobu metody rozhovoru, kde má tazatel předem připravené téma či okruh otázek, na které se bude účastníků ptát. V průběhu vedení rozhovoru může tazatel zaměňovat pořadí nebo formulaci otázek (Hendl, 2008). Dále bylo využito zúčastněné pozorování. Švaříček (2014) definuje zúčastněné pozorování jako dlouhodobé a systematické sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu. Využita byla i sekundární analýza dat, kdy autorka měla možnost prostudovat dokumentaci uživatelů. Jde o prostudování empirického materiálu, který už někdo dříve zpracoval (Sedláková, 2014).

Zúčastněné pozorování, polostrukturovaný rozhovor a analýza dokumentů byly použity pro zpracování případových studií. Výsledkem případové studie je podrobný popis jednoho nebo několika málo případů, u kterých sbíráme velké množství dat (Hendl, 2008). Případová studie má bohatou tradici v sociálních nebo medicínských výzkumech a snaží se detailně a přitom komplexně, v jeho složitosti i celistvosti popsat předmět svého zkoumání (Reichel, 2009).

5.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vytvořen pomocí účelového výběru na základě stanovených kritérií. Předpokladem pro použití této metody je znát a popsat kritéria, podle nichž je možné podskupiny základního souboru rozlišit (Miovský, 2006). Miovský (2006) dále uvádí, že na základě stanovených kritérií cíleně vyhledáváme jedince, kteří tato kritéria splňují. Kritéria pro výzkumný soubor byla předem stanovena, a to: senioři z Domova pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí, kteří využívají aktivity a terapie za asistence zvířat déle než 1 rok, jejich věk je vyšší než 65 let a jsou ochotni zapojit se do výzkumu. V tomto výzkumu budou informanti domova pro seniory osloveni jako uživatelé.

Základní soubor Domova pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí tvoří 65 uživatelů. Výběrový soubor je tvořen 28 uživateli, kteří se pravidelně účastní aktivit a terapií za asistence zvířat. Z výběrového souboru bylo vybráno pět uživatelů z domova pro seniory, kteří splňovali kritéria pro cílový soubor a po domluvě s canisterapeutkou, která zná uživatele nejlépe a ví, kteří uživatelé nemají závažnou poruchu kognitivních funkcí, porozumí otázkám a budou schopni podat co nejvíce informací potřebných pro výzkum. Před zahájením výzkumu byl uživatelům dán informovaný souhlas k podpisu, byli ochotni zapojit se do výzkumu a poskytnout rozhovor. Cílový soubor je menší než výběrový soubor, protože ostatní uživatelé nespĺňovali stanovená kritéria pro zařazení do výzkumu.

Tabulka č. 1: Sociodemografické údaje uživatelů

Informant	Pohlaví	Věk	Délka pobytu v zařízení	Délka využívání aktivit a terapií
Uživatelka č. 1	Žena	77	6 let	5 let
Uživatelka č. 2	Žena	78	4 roky	3 roky
Uživatelka č. 3	Žena	72	3 roky	3 roky
Uživatelka č. 4	Žena	93	7 let	6 let
Uživatel č. 5	Muž	81	8 let	8 let

Zdroj: Vlastní výzkum

5.3 Realizace získávání dat

Pro výzkum jsem zvolila Domov pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí. Důvodem byla znalost prostředí a velké druhové zastoupení chovaných zvířat. Ředitel domova pro seniory mi udělil ústní souhlas s provedením výzkumu.

Zřizovatelem domova pro seniory TEP, centrum sociálních služeb je Město Veselí nad Lužnicí, s účelem poskytování sociálních služeb osobám, které žijí ve spádovém území města. K dispozici je 21 dvoulůžkových a 23 jednolůžkových pokojů, celá stavba je bezbariérová. V domově je chována kočka, zakrslý králík, andulky, osmáci degu, rybičky a jsou pořádány pravidelné canisterapie. V roce 2016 se vybudoval chov ovcí kamerunských a slepic (Domov pro seniory TEP, centrum sociálních služeb, © 2018). Cílovou skupinou jsou osoby, které dosáhly věku 50 let bez ohledu na pohlaví, rasu, vyznání, národnost a s ohledem na individuální potřeby osob s chronickým onemocněním nebo s tělesným postižením, jež mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby, kterou jim nelze poskytnout v jejich přirozeném sociálním prostředí (Domov pro seniory TEP,

centrum sociálních služeb, © 2018). Dílčí cíle poskytování jsou zdravotně-ošetrovatelská péče na profesionální úrovni dle skutečných potřeb uživatele, umožnit uživatelům samostatně se rozhodovat v běžných každodenních situacích, respektovat osobní potřeby každého uživatele, zajistit estetické prostředí s dobrým provozně technickým zázemím, zajistit kulturní a společenské programy, zajistit kompenzační pomůcky pro umožnění soběstačného života a umožnit obyvatelům běžné sociální vztahy (Domov pro seniory TEP, centrum sociálních služeb, © 2018).

Autorka působila jako zúčastněný pozorovatel při aktivitách a terapiích za asistence zvířat, které byly realizovány u vybraných klientů v období září 2017 – červen 2018 v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb. Autorka docházela na aktivity a terapie za asistence zvířat jedenkrát měsíčně. Průběh aktivit a terapií za asistence zvířat byl během zúčastněného pozorování autorkou podrobně zapisován do deníku. Zapisován byl celkový průběh aktivit a terapií za asistence zvířat se zaměřením na cílový soubor, u kterého autorka navíc zaznamenávala průběh jednotlivých činností k procvičení jemné motoriky, verbální komunikace, udržení rozumových schopností, smyslového vnímání a udržování paměti. Oblíbené činnosti uživatelů při canisterapii byly zpracovány pro přehlednost do tabulky č. 9.

Polostrukturovaný rozhovor byl připraven na základě dílčích výzkumných otázek. Polostrukturovaný rozhovor obsahoval 15 otázek. V rámci předvýzkumu (červen 2018) byla ověřena vhodnost, srozumitelnost a časová náročnost otázek. Před zahájením každého polostrukturovaného rozhovoru byli všichni uživatelé seznámeni s účelem rozhovoru, dobrovolností, jeho časovou náročností a s možností neodpovídat na některé otázky, pokud by to bylo uživatelům nepříjemné. Dále byli uživatelé ujištěni, že bude zachována jejich anonymita. Rozhovory s uživateli probíhaly v červenci 2018 na jejich pokoji bez účasti dalších osob. Byly postupně kladeny předem připravené otázky (viz příloha č. 1), jeden rozhovor trval přibližně 30 minut. Zjištěné údaje od uživatelů byly zaznamenávány do záznamového archu (viz příloha č. 1) přímo v průběhu rozhovorů. Posléze byly vtaženy nejpodstatnější informace a pro lepší přehlednost dány do tabulek. Zápisy z deníku a rozhovorů jsou uloženy v mém osobním archívu.

Při zpracování výzkumu jsem použila kvalitativní výzkumnou strategii, metodu dotazování, techniku polostrukturovaných rozhovorů a zúčastněné pozorování při

aktivitách a terapiích za asistence zvířat. Dále jsem použila sekundární analýzu dat z individuálního plánu vybraných uživatelů k následnému zpracování případových studií.

5.4 Předvýzkum

Kutnohorská (2009) chápe předvýzkum jako postup, při kterém si ověřujeme výzkumné techniky a vhodnost jejich použití. Provádí se pomocí malé skupiny uživatelů, kteří mohou odhalit naše chyby a nasměrovat nás správným směrem (Kozel et al., 2011). V této fázi výzkumu byla oslovena uživatelka Domova pro seniory TEP, centra sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí, která splňovala podmínky výzkumu, avšak nebyla do vlastního výzkumu zařazena. Předvýzkum se uskutečnil v červnu 2018 u uživatelky na pokoji bez účasti dalších osob. Proběhl dle navrženého schématu, kdy uživatelka odpověděla na všechny položené otázky. Odpovědi na otázky potvrdily, že navržené schéma rozhovoru bude moci být použito pro vlastní výzkum.

5.5 Harmonogram výzkumu

Harmonogram výzkumu byl rozdělen do tří fází. V první fázi výzkumu byla provedena rešerše dostupné literatury a informací k danému tématu. V druhé fázi v termínu září 2017 – červen 2018 proběhlo zúčastněné pozorování aktivit a terapií za asistence zvířat a zapisování dat. Současně na základě analýzy získané literatury byla vytvořena teoretická část bakalářské práce. Druhá fáze byla v červnu 2018 zakončena formou předvýzkumu k ověření vhodnosti navrženého schématu rozhovoru. Následně se v červenci 2018 uskutečnily polostrukturované rozhovory s vybranými uživateli Domova pro seniory TEP, centrum sociálních služeb. V poslední fázi (srpen 2018 – březen 2019) byla provedena analýza získaných dat a jejich interpretace.

Tabulka č. 2: Harmonogram výzkumu

Fáze	Období realizace	Činnost
1. fáze	červenec – srpen 2017	rešerše literatury, získání informací k danému tématu
2. fáze	září 2017 – červenec 2018 termíny pozorování: 13.9 2017, 18.10 2017, 15.11. 2017, 13.12. 2017, 17.1. 2018, 15.2. 2018, 21.3. 2018, 18.4. 2018, 16.5. 2018, 19.6. 2018	realizace předvýzkumu a vlastního výzkumu, analýza literatury a sepsání teoretické části
3. fáze	srpen 2018 – březen 2019	interpretace získaných dat

Zdroj: Vlastní výzkum

6 Výsledky

6.1 Případová studie č. 1

Osobní a rodinná anamnéza

Uživatelce je 77 let, v domově pro seniory žije šestým rokem a pět let využívá aktivity a terapie za asistence zvířat. Narodila se ve Veselí nad Lužnicí na statku, kde byli v nájmu u jedné statkářské rodiny. Měla ještě bratra, který v loňském roce zemřel. Maminka zemřela v 52 letech, o tatínka pak pečovala dlouhých 28 let. Velmi brzy se vdala. Již před 18. rokem musela být soudem zploletněná. Vdávala se již těhotná, svatbu měli s manželem až v 6. měsíci těhotenství. Svatba musela být odložena, neboť manžel byl na vojně a těsně před svatbou musel na vojenské cvičení, které mu nedovolili vynechat. Má dva syny. Jelikož musela téměř hned po porodu do zaměstnání, zpočátku se o ně starala babička. Později si je začala brát s sebou do MŠ, kde pracovala. Měla základní vzdělání, pedagogické vzdělání si dodělala až v průběhu zaměstnání v Sezimově Ústí, kam dojížděla do školy. S manželem žili v nájemním bytě. Zhruba před 30 lety koupili domek od paní, o kterou uživatelka pečovala. U domku měli zahrádku, kde pěstovali zeleninu. Velmi ráda pěstovala pokojové rostliny, ale poté, co si po nešťastném pádu zlomila nohu v krčku, už toho musela nechat. Také měla moc ráda psy a ostatní zvířata. Kromě hadů, kterých se opravdu bojí. Měli černou kočku a malého pejška, někdy se starala o psa svých známých. Má čtyři vnoučata a pět pravnoučat. Uživatelka je velmi společenská, ráda si povídá, ale s manželem příliš času ve společnosti netrávili. Manžel ji velmi hlídal, byl žárlivý, a tak trávila čas doma většinou o samotě, neboť manžel byl strojvedoucí a pracoval v nepravidelných směnách. Uživatelka je věřící a chodívala do kostela.

Uživatelka byla po zlomenině krčku v roce 2013 přijata na LDN, kde byla tři měsíce. Poté byla přijata do Domova pro seniory. Uživatelka v současné době chodí s kompenzační pomůckou, při běžných denních činnostech potřebuje asistenci. Ráda se zúčastňuje řady skupinových aktivit. Pravidelně ji navštěvují synové i její vnučky.

Průběh aktivit a terapií za asistence zvířat

První návštěva (září 2017) proběhla u uživatelky na pokoji za přítomnosti její spolubydlící. Jednalo se o neplánovanou návštěvu se psem, která trvala 20 minut. Uživatelka byla mile překvapená a hned si psa pohladila. Sama se posadila na posteli, aby měla ke psovi lepší přístup. Vzala si od canisterapeutky hřeben a psa začala důkladně česat. K procvičení jemné motoriky posloužil také obojek, který musela uživatelka rozepnout a zase zapnout. Ke konci návštěvy dostala uživatelka sklenici s granulemi, odšroubovala víčko, vyndala granuli a sklenici uzavřela. Granuli si schovala pod peřinu a dala psovi povel „hledej“.

Druhé setkání (říjen 2017) díky příznivému počasí proběhlo u Domova na zahradě pod altánkem. Jednalo se o plánovanou skupinovou canisterapii. Seniori byli na invalidním vozíku postupně přivezeni a seřazeni do kruhu. Na úvod canisterapie se všichni postupně přivítali se psem. Každý si psa pohladil – k čemuž se museli na invalidním vozíku více posadit a předklonit. Canisterapeutka pokládá seniorům otázky, jak se pes jmenuje, kolik je mu let a co je to za rasu. Uživatelka si vše dobře pamatuje a na otázky odpovídá jako první. Při jedné z her jsem seniorům rozdala barevné kroužky. Každého jsem se zeptala jakou má kroužek barvu a jaký povel dají psovi, když mu kroužek hodí, aby jim ho donesl zpět. Uživatelce se první hod aportu nezdařil, kroužek jsem jí podala, aby hod ještě jednou zopakovala. Další aktivity se odehrály podobně. Využívali se míčky, misky a vodítka k procvičení jemné i hrubé motoriky a různé otázky k procvičení paměti. Po 50 minutách se canisterapie začala ukončovat. Každý senior dostal sklenici s granulemi, ze které jednu vyndal a odměnil psa.

Při třetí návštěvě (listopad 2017) jsem přišla za uživatelkou na pokoj, abych jí obeznámila s přesunem canisterapie na druhý den. Z jejího výrazu v obličeji jsem vyčetla smutek, neboť se na canisterapii velice těšila. Chvíli jsme si povídaly. Klientka měla na topení usušený chleba pro ovce a poprosila mě, zda bych jim ho neodnesla. Chtěla jsem jí zlepšit náladu, a tak jsem jí nabídla, že jim ten chleba odneseme spolu. S úsměvem mou nabídku přijala. Doprovodila jsem jí do výběhu ovcí, kde ovce nakrmila. Dlouho je pozorovala, občas pohladila a vyprávěla mi, co měli v mládí za zvířata na statku a jak se o ně starala.

Čtvrtá a pátá návštěva (prosinec 2017, leden 2018) se uskutečnila na skupinové canisterapii, které se uskutečnily ve společenské místnosti. Začátek a konec terapie proběhl podobně jako při druhém setkání. V hlavní části canisterapie pokládala canisterapeutka každému různé otázky např.: Jak se po myslivecku říká tlamě? Kdo je předkem psa? Jak se říká doktorovi pro psy? Uživatelku tyto aktivity velice baví. Někdy se ale v kolektivu špatně soustředí a otázka se jí musí zopakovat. Vždy se canisterapeutka snaží o to, aby jedna aktivita probíhala se psem a procvičovala se motorika a při druhé aktivitě si pes odpočinul. Při odpočinku psa se procvičuje hlavně paměť pomocí kvízových otázek, poznávacích kartiček nebo slovních doplňování.

Při šesté návštěvě (únor 2018) jsem uživatelku našla v reminiscenční místnosti. Seděla s úsměvem na tváři v křesle pod dekou a na klíně jí ležela kočka. Bylo vidět, že si užívá dotyků srsti při hlazení a toho, jak kočka hlasitě předla.

Sedmá a osmá návštěva (březen a duben 2018) se nekonala z důvodu nemoci uživatelky, která se nemohla aktivit účastnit. Deváté a desáté setkání (květen a červen 2018) se konalo formou individuální canisterapie u uživatelky na pokoji. Uživatelku jsme mile překvapily se štěnětem Border kolie, kterou si canisterapeutka pořídila. Byla překvapená a štěně si chtěla vzít hned do postele. Hrála si s ním s míčkem nebo gumovým kroužkem, které štěně okusovalo.

Uživatelka má v domově pro seniory nejraději kočku a psa, protože je dříve sama chovala v rodinném domku. Ráda se také chodí dívat na ovce, u kterých vypráví příběhy a vzpomíná na své mládí. Mezi oblíbené činnosti při canisterapii patří různá slovní doplňování a kvízové otázky s psí tematikou. Během pozorování u uživatelky docházelo k procvičování jemné a hrubé motoriky, k podpoře psychického stavu a také k podpoře paměti a myšlení. Nelze opomenout, že přítomnost kočky uživatelku uklidňuje, hlazení srsti jí přináší příjemné prožitky a zároveň dochází k prohřátí jejích rukou.

Na otázky týkající se pocíťovaného přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelka odpověděla takto:

Na otázku, jaká zvířata má v domově nejraději, uvedla: „*Pejsky a kočku.*“ Na otázku jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat má raději uvedla: „*Asi individuální,*

protože když je nás tam hodně, špatně se soustředím na otázky.“ Na otázku, zda zvířata zlepšují její psychický stav, odpověděla: *„Ano, člověk přijde na jiné myšlenky, má nové zážitky a lepší náladu.“* Co se týká přínosu zvířat na pohybové schopnosti, odpověděla: *„Ano. Když je hladím, krmím nebo za nimi musím dojit. Člověk má alespoň nějaký pohyb.“* Na otázku, zda mají zvířata vliv na její paměť, odpověděla: *„Paměť mám ještě dobrou.“* Na otázku, zda získala díky zvířatům nové přátele, odpověděla: *„Ne. Mám tady pár kamarádek, ale často mě navštěvuje rodina a to mi stačí.“* Ohledně zlepšení komunikace s personálem odpověděla: *„Ne. S tím jsem neměla problém nikdy.“*

Tabulka č. 3: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 1

Oblíbená zvířata v Domově pro seniory	Pes, kočka
Forma aktivit a terapií za asistence zvířat	Individuální
Zlepšení aktuálního psychického stavu	Ano
Zlepšení pohybových schopností	Ano
Zlepšení paměti	Ne
Navazování nových vztahů	Ne
Zlepšení komunikace s personálem	Ne

Zdroj: Vlastní výzkum

6.2 Případová studie č. 2

Osobní a rodinná anamnéza

Uživatelce je 78 let, v domově pro seniory žije čtyři roky a tři roky využívá aktivity a terapie za asistence zvířat. Narodila se v Deštné. Bydleli tam s rodiči a sestrou ve starém rodinném domku s velkým hospodářstvím. Sestra byla o dva roky starší,

v současné době již nežije, ale její dvě děti uživatelku stále navštěvují. Od svých 10 let se o hospodářství starala. Když zemřela maminka, musela pečovat o celou domácnost, otce i hospodářství. Po základní škole pokračovala ve vzdělání na tzv. Lidové škole v Kardašově Řečici, kde se učila práce v zemědělství a péči o dobytek. S manželem se seznámila v Kardašově Řečici na zábavě, byl o jeden rok starší než ona. Celý život pracoval jako zedník. Manželství trvalo 58 let a měli 3 syny. Bohužel jeden syn zemřel ve 47 letech na infarkt. Doma měli 20 kusů dobytka a ona trávila celé dny jen péčí o ně. Ráno vstávala ve čtyři hodiny, jezdila do JZD, potom zpět domů zajistit dobytek, uvařit rodně a odpoledne opět do JZD. Nikdy proto neměla žádné koníčky. Když manžel zemřel, našli ji synové byt v Domově s pečovatelskou službou v Kardašově Řečici, kde se o ni střídavě starali oni a jedna pečovatelka z terénní služby. Uživatelka má velice ráda zvířata, měli pejska, na kterého velmi ráda vzpomíná.

Uživatelka do Domova pro seniory přišla v dubnu 2015 z Domova s pečovatelskou službou. Paní je po mozkové příhodě. Je orientovaná, ale je potřeba jí pomoci ve stále více úkonech, což synové již nezvládali. Je sama sedící, ale do stoje se nepostaví bez pomoci druhých. Pak je schopna se pohybovat na malé vzdálenosti v chodítku. Špatně slyší.

Průběh aktivit a terapií za asistence zvířat

První a druhá návštěva (září a říjen 2017) se konala při skupinové canisterapii, která proběhla venku na zahradě u Domova pod altánkem. Vzhledem k tomu, že uživatelka má zhoršenou hybnost pravé ruky, je zapotřebí se jí více věnovat a dopomáhat jí s úkoly, které dostane. Při odšroubování a zašroubování víčka sklenice pravou rukou je zapotřebí klientce sklenici přidržet, zašroubuje jí pouze lehce. Šroubování nebo házení kroužků má nutkání dělat levou rukou, kterou má v pořádku, a proto je jí třeba upozorňovat, aby aktivity prováděla pravou rukou a tím jí rehabilitovala.

Třetí setkání (listopad 2017) proběhlo u klientky na pokoji formou individuální canisterapie. Uživatelka na nás již netrpělivě čekala a měla připravenou fotografii psa, kterého měla. Vyprávěla mi o svém jezevčíkovi a při tom se psa snažila hladit oběma rukama. Uživatelka chtěla sama podat hřeben, aby mohla psa učesat. Dostala ještě dva obojky s různým zapínáním a zkoušela je rozepínat a zapínat. Šlo jí to špatně, ale po

chvíli to zvládla. Na závěr (po 20 minutách) odměnila psa piškotem, který schovala pod peřinu a pes ho musel najít. Uživatelka byla uvolněná a pozitivně laděná.

Čtvrtá a pátá návštěva (prosinec 2017, leden 2018) se uskutečnila na skupinové canisterapii, které se konaly ve společenské místnosti. Uživatelka správně odpovídala na všechny položené otázky a nejvíce jí bavil hod kostkou. Při tomto cvičení postupně hází šest seniorů za sebou velkou kostkou. Každé číslo má svůj povel (1 – sedni, 2 – lehni, 3 – štěkej, 4 – dej pac, 5- sedni , 6 – štěkej), který si musí zapamatovat. Když mají odházeno, postupně říkají psovi povel, který si hodili a psa odmění piškotem.

Šestá návštěva (únor 2018) se uskutečnila u uživatelky na pokoji formou individuální canisterapie. Tato návštěva byla zaměřená na rozvoj myšlení a hmatového vnímání. Uživatelka dostala látkový pytel, ve kterém bylo umístěno několik předmětů psích potřeb. Dostala za úkol najít věc, kterou pes rád aportuje. Vzhledem ke špatné hybnosti pravé ruky to uživatelce trvalo déle, ale poznala většinu věcí, které byly v pytli umístěny a asi po 10 minutách našla míč, což bylo úspěšné řešení zadání. Dalších 10 minut bylo věnováno aktivitám se psem.

Sedmá až devátá návštěva (březen – květen 2018) se konala na skupinové canisterapii. Všechny tři canisterapie se uskutečnily ve společenské místnosti. V úvodní části březnové canisterapie bylo uživatelům představeno štěně Border kolie, které si canisterapeutka pořídila. Obecně se jim představila tato rasa, jméno a stáří štěněte. Na tyto informace se ptá canisterapeutka uživatelů při každé canisterapii. Všechna tři setkání tedy proběhla se dvěma psy, ale štěně se zapojovalo zatím pouze do některých aktivit jako je např. dávání základních povelů, odměňování nebo aportování. Uživatelé dostali za úkol, aby si posílali mezi sebou míček z jedné psí misky do druhé. To uživatelce dělalo větší problém, protože těžko natáčela ruku, aby se jí z misky podařilo míček opatrně vyklopit a trefit se do druhé misky.

V červnu 2018 při desáté návštěvě jsem uživatelku vzala na venkovní procházku kolem Domova. Měla velkou radost, že jsem ji vzala na čerstvý vzduch a stále se usmívala. Procházku jsme zakončily u výběhu ovcí, kde jsme pobýly asi 15 minut. Uživatelka ovce celou dobu sledovala. Ráda jen tak sedí a vzpomíná na staré časy.

Uživatelka má v domově pro seniory nejraději psa a ovce. Dříve měla svého psa, na kterého velice ráda a často vzpomíná. Vzhledem k tomu, že celý život obstarávala dobytek, má spoustu zkušeností s chovem hospodářských zvířat a tyto zkušenosti ráda předává personálu. Během pozorování u uživatelky docházelo k procvičení jemné motoriky zaměřené především na pravou ruku, u které má uživatelka zhoršenou hybnost. Dále docházelo k procvičování paměti, myšlení a především k uvolnění a získávání dobré nálady.

Na otázky týkající se pocíťovaného přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelka odpověděla takto:

Na otázku, jaká zvířata má v domově nejraději, uvedla: „*Pejska a ovečky.*“ Na otázku jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat má raději uvedla: „*Individuální. To mám pejska jen pro sebe.*“ Na otázku, zda zvířata zlepšují její psychický stav, odpověděla: „*Když za mnou pejsek přijde, mám hned lepší náladu a vzpomínám na mého jezevčíka.*“ Co se týká přínosu zvířat na pohybové schopnosti, odpověděla: „*Hlavně ty hry s pejskem mi pomáhají, když mu házím míček a hladím ho.*“ Na otázku, zda mají zvířata vliv na její paměť, odpověděla: „*Myslím, že ano.*“ Na otázku, zda získala díky zvířatům nové přátele, odpověděla: „*Myslím, že ne.*“ Ohledně zlepšení komunikace s personálem odpověděla: „*Ano, když mě vezmou ven za ovečkama, vyprávím jim, jaká zvířata jsem dříve obstarávala.*“

Tabulka č. 4: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 2

Oblíbená zvířata v Domově pro seniory	Pes, ovce
Forma aktivit a terapií za asistence zvířat	Individuální
Zlepšení aktuálního psychického stavu	Ano
Zlepšení pohybových schopností	Ano
Zlepšení paměti	Ano

Navazování nových vztahů	Ne
Zlepšení komunikace s personálem	Ano

Zdroj: Vlastní výzkum

6.3 Případová studie č. 3

Osobní a rodinná anamnéza

Uživatelce je 72 let, v domově pro seniory žije tři roky a od začátku pobytu využívá aktivity a terapie za asistence zvířat. Narodila se v Ponědraži. Žila tam s rodiči a třemi sourozenci v domku s hospodářstvím. Měli krávy, prasata a drobné zvířectvo. Vždy měla ráda všechna zvířata. Otec byl řezník, obchod měli přímo v domku, kde prodávala maminka. Má dvě sestry a bratra, ale nyní nejsou spolu v kontaktu. Vyučila se pletačkou, kterou byla po celý život. Pracovala v podniku, kde byla zároveň i manipulankou. Jako mladá dívka chodila zpívat a tancovat. S manželem se znali dlouhá léta. Když se vzali, přestěhovali se k manželově matce, která už byla bez manžela. Ta byla na syna silně fixovaná a dělala mladé rodině ze života peklo. S manželem měli syna a dceru. S manželem nikam nechodila, tchýně jim nechtěla hlídat děti. Měla pouze malou zahrádku, o kterou pečovala. Po 18 letech soužití tchýně zemřela a manžel uživatelky zemřel hned dva roky po ní. Od té doby žila uživatelka sama.

Uživatelka dříve žila nějaký čas v rodinném domě u své dcery. Už v té době rodina požádala o přijetí do Domova, jelikož nemá dostatek času na celodenní péči. Poté paní podstoupila plánovanou operaci kolene. Operace dopadla dobře, ale s vidinou zhoršení zdravotního stavu z důvodu obtížného hojení a následné rekonvalescence, neboť paní trpí řídnutím kostí, byla po skončení hospitalizace převezena do LDN. Od roku 2016 je klientkou domova pro seniory. Na LDN chodila s dopomocí berlí pouze s doprovodem sestry, sama se do nich nepostavila. V Domově postupem času začala chodit na krátké vzdálenosti s rolátorem. Kolem lůžka je celkem soběstačná, má zhoršený sluch. Většinu času proleží v posteli, je poněkud lítostivá a někdy se až přehnaně bojí chodit. Trpí lehkou demencí.

Průběh aktivit a terapií za asistence zvířat

První a druhé setkání (září a říjen 2017) se konalo na skupinové canisterapii venku pod altánkem u Domova. V úvodní části se všichni přivítali se psem a hromadně odpovídali na základní otázky, které se týkaly psa. Obě setkání byla zaměřena na procvičení jemné a hrubé motoriky. Používaly se barevné kroužky, které uživatelé psovi házeli nebo obojky a vodítka, které se zapínaly a rozepínaly. Mezi oblíbenou hru uživatelky patří třídění míčků podle tvaru a velikosti. Před uživatelkou jsem držela krabici, ve které bylo 6 druhů míčků, různých tvarů a velikostí. Uživatelka si se zavřenýma očima jeden vytáhla a musela k němu najít druhý. Když držela oba míčky, tak ještě určila barvu. Na závěr setkání si každý vyndal ze sklenice granulí a schoval ji tak, aby ji pes mohl najít. Uživatelka ji ráda pokládá na botu.

Třetí návštěva (listopad 2017) proběhla u uživatelky na pokoji. Přivítala nás a psa si hned pohladila, ale byla poněkud mrzutá a na canisterapii neměla moc náladu. Canisterapeutka jí tedy nabídla alespoň procházku se psem po chodbě, kterou uživatelka po krátkém přemýšlení přijala. Pomohly jsme jí při vstávání k rolátoru a chvíli jsme se procházely po chodbě. Během procházky si uživatelka potřebovala několikrát odpočinout.

Čtvrté a páté setkání (prosinec 2017, leden 2018) se konalo na skupinové canisterapii ve společenské místnosti. Kromě kvízových otázek, házení kroužků psovi a dávání povelů se procvičovalo více myšlení. Uživatele jsem obcházela jednoho po druhém a každému jsem ukázala pět obrázků se zvířaty. Na uživatelku vyšel obrázek ledního medvěda. Nemohla si vzpomenout, co je to za zvíře. Další čtyři zvířata bez problému poznala.

Při šestém setkání (únor 2018), které proběhlo formou individuální canisterapie, canisterapeutka rozprostřela na postel pět předmětů. Po 20 vteřinách je přikryla peřinou a uživatelka měla za úkol říct, jaké předměty tam byly. Správně odpověděla hřeben, míček, obojek a kleště na drápy. Nevybavila si pouze náhubek. Po odkrytí předmětů říkala, na co se jaký předmět používá. Na závěr učesala psa, dala mu dva povely libovolného výběru a odměnila ho pamlskem. Líbilo se jí, jak pes poslouchá a provádí povely, které mu řekne.

Sedmé až deváté setkání (březen – květen 2018) se konalo na skupinové canisterapii ve společenské místnosti. Všechna tři setkání probíhala podobně. Při březnovém setkání canisterapeutka všem představila své štěně a řekla o něm několik základních informací. Psům se dávaly základní povely, házely se jim gumové kroužky, uživatelé je česali a odměňovali. K procvičení jemné motoriky se využily misky, míčky nebo obojky. Pro rozvoj myšlení se využily kartičky s výroky o psech jako je např.: Pes má dobrý čich. Když má pes radost, vrčí. Někteří psi pomáhají lidem, třeba těm, kteří nevidí. Štěňata se rodí slepá. Když psovi šlápnu na tlapku, vůbec ho to nebolí. Uživatelé měli říct, zda jde o výrok pravdivý či nepravdivý. Uživatelka vše správně zodpověděla.

Při desáté návštěvě (červen 2018) se uživatelka chtěla jít projít po chodbě za doprovodu psa, a tak jsme jejímu přání vyhověly. Došly jsme o kousek dál než při třetí návštěvě. Po cestě několikrát odpočívala. Při jedné ze zastávek na odpočinek zastavila u klece s andulkami a chvíli je pozorovala. Usmála se, když jedna z andulek neustále klovala do zrcátka, které bylo v kleci pověšené. Prý se na ně ráda jezdí koukat v invalidním vozíku a chvíli sleduje, jak skáčou z bidýlka na bidýlko nebo jak se hašteří.

Mezi oblíbená zvířata uživatelky v domově pro seniory patří pes a andulky. Se zvířaty měla intenzivní kontakt pouze v dětství. Uživatelka nemá skoro o žádné aktivity zájem. Pes je jedním z mála živých tvorů, kteří uživatele přinášejí radost a motivují jí k pohybu. Andulky uživatele navíc vracejí vzpomínky na svou zahrádku. Během aktivit a terapií za asistence zvířat docházelo k procvičování jemné a hrubé motoriky, k procvičování paměti a k celkové aktivizaci.

Na otázky týkající se pocíťovaného přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelka odpověděla takto:

Na otázku, jaká zvířata má v domově nejraději, uvedla: „*Ptáčky a psa.*“ Na otázku jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat má raději odpověděla: „*Je mi to jedno, ale raději mám asi skupinovou. To je jedna z aktivit, kdy se nás sejde víc najednou.*“ Na otázku, zda zvířata zlepšují její psychický stav, odpověděla: „*Ano, to jo. Líbí se mi, jak mě ten pejsek poslouchá. A když koukám na ty ptáčky...připomíná mi to moji zahrádku. Jak tam ty ptáčci zpívali.*“ Co se týká přínosu zvířat na pohybové schopnosti, odpověděla: „*Asi ano, občas se s pejskem projdu.*“ Na otázku, zda mají zvířata vliv na její paměť, odpověděla: „*Řekla bych, že ano. Někdy si ale nemohu vzpomenout na*

některou věc. Na otázku, zda získala díky zvířatům nové přátele, odpověděla: „Ne, jednu kamarádku tu mám.“ Ohledně zlepšení komunikace s personálem odpověděla: „Nevím, špatně slyším, tak si ani moc povídat nechci.“

Tabulka č. 5: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 3

Oblíbená zvířata v Domově pro seniory	Pes, andulky
Forma aktivit a terapií za asistence zvířat	Skupinová
Zlepšení aktuálního psychického stavu	Ano
Zlepšení pohybových schopností	Ano
Zlepšení paměti	Ano
Navazování nových vztahů	Ne
Zlepšení komunikace s personálem	Ne

Zdroj: Vlastní výzkum

6.4 Případová studie č. 4

Osobní a rodinná anamnéza

Uživatelce je 93 let, v domově pro seniory žije již sedm let a šest let využívá aktivity a terapie za asistence zvířat. Uživatelka se narodila v Plzni. Má mladší sestru, se kterou je v kontaktu. Otec byl horník, maminka zemřela, když jí bylo 11 let. Otec se brzy znovu oženil. Vyučila se prodavačkou a prodávala v potravinách, později v obchodě s koženou galanterií a obuví. Ve 25 letech se poprvé vdala. Má dvě dcery. Manželství nebylo moc šťastné. Manžel klientku často podváděl a fyzicky jí ubližoval. Když bylo nejstarší dceři 11 let a mladší 8 let, manžel je vyhnal. O rok později se rozvedli. Za nedlouho potkala svou životní lásku. Znovu se vdala, manželství trvalo 20 let a bylo

velmi šťastné. Hodně cestovali do zahraničí na dovolenou. Manžel zemřel v roce 1984. Po jeho smrti žila sama 18 let, než se její zdravotní stav začal zhoršovat. V důsledku stále se zhoršujícího zdravotního stavu byla uživatelka hospitalizována v nemocnici Tábor, poté byla na oddělení následné péče a nakonec na odlehčovací službě v G-centru Tábor. Nejbližší kontakt má s mladší dcerou a jejími dětmi.

Uživatelka přišla do domova pro seniory v roce 2012 z G-centra v Táboře. Při jednom dřívějším pádu si zlomila pravou pažní kost. V důsledku toho má hybnost pravé ruky omezenou, ale je schopna se s ní najít a v rámci možností obsloužit. Pohybuje se s pomocí rolátoru. V důsledku špatného krevního oběhu má časté závratě. Pravidelně navštěvuje většinu skupinových aktivit. V průběhu léta ji rodina několikrát bere s sebou na chalupu.

Průběh aktivit a terapií za asistence zvířat

První a druhé setkání (září a říjen 2017) se uskutečnilo venku pod altánkem na zahradě formou skupinové canisterapie. Uživatelka má omezenou hybnost pravé ruky v důsledku dřívějšího zranění a canisterapie je jedna z aktivit, která jí pomáhá hybnost ruky udržovat. Snažila se psovi hodit gumový kroužek, rozepínat a zapínat obojky s různým zapínáním, česat psa nebo odšroubovat a zašroubovat víčko sklenice s granulemi. Při všech těchto aktivitách se musí uživatelka soustředit a vynaložit velké úsilí, aby je zvládla.

Listopadová (2017) návštěva se uskutečnila u uživatelky na pokoji formou individuální canisterapie. Uživatelka s radostí přivítala psa a hned sáhla do šuplíku u nočního stolku pro piškot, který psovi dala. Chvilku psa česala a házela mu míček. Požádaly jsme uživatelku, zda by se mohla přesunout ke stolu. Tam měla připravené papírky, na kterých byla napsána a na půl rozstřížená různá pořekadla, která měla k sobě správně přiřadit. Např.: Ranní ptáče ... dál doskáče. Kovářova kobyla ... chodí bosa. Když ptáčka lapají ... pěkně mu zpívají. Uživatelka si tak procvičila paměť a čtenářské schopnosti. Na závěr si ještě chvíli hladila psa a ze sklenice vyndala pamlsek, který psovi schovala.

Prosincové (2017) skupinové canisterapie se uživatelka nezúčastnila, protože se necítila dobře a chtěla odpočívat v posteli. Páté setkání (leden 2018) se konalo na skupinové canisterapii ve společenské místnosti. Na kvízové otázky o psech odpověděla uživatelka

správně, je vidět, že jí paměť slouží dobře. K procvičení jemné motoriky posloužil obojek a vodítko, který musela pravou rukou zapnout nebo šroubování víčka sklenice s granulemi. Při hodů gumového kroužku psovi se musela soustředit, aby ho alespoň kousek hodila.

Šestá návštěva (únor 2018) proběhla u uživatky na pokoji formou individuální canisterapie. Sama měla zájem o česání psa a při tom si chtěla chvíli povídat, dále psovi házela míček a dávala mu povel „přines“. Následně dostala za úkol zavřít oči, pes vyskočil na uživatky postel, na kterou canisterapeutka před tím položila deku a uživatka se zavřenýma očima za pomoci obou rukou určovala části psího těla. Velice se u toho nasmála a těšila se na další setkání.

Sedmé až deváté setkání (březen – květen 2018) probíhalo ve společenské místnosti při skupinové canisterapii. Na začátku březnové canisterapie bylo představeno štěně Border kolie, které si canisterapeutka pořídila. Všichni se s ním postupně hlazením přivítali. Uživatelé následně psy česali a házeli jim gumové kroužky. Před samotným hodem řekli co je to za barvu a povel, který psovi uloží, aby jim ho donesl zpět. Největší úsilí a soustředění uživatka věnovala při přendávání míčku z misky do misky a při rozepínání a zapínání obojků. K procvičení paměti jsme využily kartičky s výroky o psech nebo otázky typu: Jak se jmenuje malý pes? Jak je starý velký pes?

Při desátém setkání (červen 2018) jsem uživatku vzala na procházku ven. Udělaly jsme malý okruh po okolí Domova. Vyprávěla mi o chalupě, na kterou ji občas v létě rodina vezme. Vždy se tam moc těší a už se nemůže dočkat, až tam zase pojedou. Uživatka se ještě chtěla podívat na venkovní zvířata, sledovala ovce a chtěla o nich něco povědět. Na závěr jsem uživatele do dlaní nasypala krmnou směs, kterou hodila slepicím a sledovala, jak jí sezobávají.

Uživatelka si v domově pro seniory oblíbila psa, ovce a slepice. Se zvířaty získala aktivní kontakt až v tomto domově pro seniory. Ráda chodí krmit ovce a slepice což jí pomáhá procvičovat jemnou a hrubou motoriku, posiluje psychiku, sebevědomí, zlepšuje náladu a přináší nové zážitky. Mezi oblíbené činnosti při canisterapii patří kvízové otázky, hod aportu, rozepínání a zapínání obojku nebo přendávání míčků z misky do misky.

Na otázky týkající se pocíťovaného přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelka odpověděla takto:

Na otázku, jaká zvířata má v domově nejraději, uvedla: „*Psa a ráda pozoruji ovečky a slepice venku.*“ Na otázku jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat má raději uvedla: „*Skupinovou. Mám ráda společnost a na ní se nás sejde hodně.*“ Na otázku, zda zvířata zlepšují její psychický stav, odpověděla: „*Ano,lepší mi to nálada. Je to milé zpestření dne.*“ Co se týká přínosu zvířat na pohybové schopnosti, odpověděla: „*Ano. Myslím, že mi to pomáhá na tu mojí ruku. Jak pejskovi házím míčky nebo když ho češu.*“ Na otázku, zda mají zvířata vliv na její paměť, odpověděla: „*Tu mám dobrou, ale asi to pomáhá.*“ Na otázku, zda získala díky zvířatům nové přátele, odpověděla: „*Ano. U zvířat se nás schází hodně a máme si o čem povídat.*“ Ohledně zlepšení komunikace s personálem odpověděla: „*Myslím, že ano.*“

Tabulka č. 6: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 4

Oblíbená zvířata v Domově pro seniory	Pes, ovce, slepice
Forma aktivit a terapií za asistence zvířat	Skupinová
Zlepšení aktuálního psychického stavu	Ano
Zlepšení pohybových schopností	Ano
Zlepšení paměti	Ano
Navazování nových vztahů	Ano
Zlepšení komunikace s personálem	Ano

Zdroj: Vlastní výzkum

6.5 Případová studie č. 5

Osobní a rodinná anamnéza

Uživateli je 81 let, v domově pro seniory žije osm let a od začátku pobytu využívá aktivity a terapie za asistence zvířat. Narodil se v Jarošově nad Nežárkou. Nejdříve bydleli ve starém domku, pak si svépomocí postavili nový domek, kam se později přestěhovali. Pochází ze sedmi dětí, měl dva bratry a čtyři sestry, on byl druhý nejmladší. V současné době žijí pouze dvě sestry, se kterými je stále v kontaktu. Měli malé hospodářství, psa bernardýna, kočky a včely. Otec pracoval na dráze a maminka se starala o domácnost. Po základní škole vystudoval gymnázium v Pelhřimově. Zde se seznámil se svou manželkou, chodili spolu sedm let a poté se vzali. Získal práci ve Veselí nad Lužnicí, kam se přestěhovali. Začal pracovat jako vedoucí skladu v mlékárně. Narodily se jim dvě dcery. Pořídili si zahradu se zahradním domkem nedaleko Veselí nad Lužnicí. Manželka zemřela náhle v 70 letech.

V roce 2011 byla uživateli amputována levá dolní končetina v důsledku silného diabetu. Po hospitalizaci v nemocnici byl 3 měsíce v LDN. Během pobytu si uživatel podal žádost do domova pro seniory, kam byl po 2 měsících přijat. Má silný třes v rukou, potřebuje pomoc při používání WC a koupele. Uživatel se pohybuje samostatně na invalidním vozíku. Někdy je potřeba dopomoci s přípravou jídla, sám se nají a napije. Zhoršuje se mu zrak. Používá brýle i naslouchátko. Uživatel trpí lehkou demencí.

Průběh aktivit a terapií za asistence zvířat

První a druhé setkání (září a říjen 2017) se konalo na zahradě pod altánkem jako skupinová canisterapie. Uživatele nejvíce bavili aktivity jako je hod gumového kroužku nebo hledání stejného míčku v krabici se zavřenými očima. Vzhledem k silnému třesu rukou dostal obojek s trojzubcem, který zvládnul rozepnout a zapnout. Při šroubování víčka sklenice s granulami se musí soustředit, aby mu neupadla na zem.

Při třetím setkání (listopad 2017) jsem uživatele zastihla na chodbě u klece, ve které žijí dva osmáci degu. Uživatel má pokoj kousek od nich a většinu času tráví s nimi. Vyprávěl mi o nich, že si je velice oblíbil, doplňuje jim vodu, jídlo a občas jim schová kousek jablka. Když osmákům dochází krmení, uživatel požádá sociální pracovníci, aby

se při nákupu zastavila v obchodě a nové krmení nakoupila. Asistuje i u výměny podestýlky.

V prosinci (2017) a lednu (2018) se ve společenské místnosti konala skupinová canisterapie. Většina času byla zaměřena na trénování paměti pomocí kvízových otázek s psí tematikou, slovního doplňování nebo poznávání zvířat na obrázku. Na obrázky uživatel špatně vidí, přestože používá brýle. Musí se mu dát dostatečně blízko, aby rozpoznal, co na nich je. Rozpoznal čtyři zvířata z pěti. Při hře, kdy uživatelé hází kostkou, hodil číslo 6 a to znamená povel „štěkej“. Ten má uživatel nejraději. Psovi dal povel a poté ho odměnil.

Na šesté setkání (únor 2018) se naplánovala individuální canisterapie. Když jsme přicházely k pokoji, uživatel seděl na svém oblíbeném místě u osmáků. Na pokoj se mu nechtělo, tak se pouze se psem přivítal, chvíli ho česal, asi pět minut mu házel míčky a na závěr si vyndal z pytlíku piškoty. Psa odměnil a ještě si ponechal dva piškoty pro osmáky.

Sedmé až deváté setkání (březen – květen 2018) proběhlo ve společenské místnosti formou skupinové canisterapie. Od sedmé návštěvy canisterapie probíhala nově se dvěma psy. Házele se gumové kroužky, přendával se míček z misky do misky, uživatelé rozepínali a zapínali obojky nebo dávali psům různé povely. K procvičení paměti se každému přečetlo několik výroků o psech, na ty uživatel odpověděl správně, zda jsou pravdivá či ne. Všechna tři setkání proběhla podobně.

Červnová (2018) návštěva se uskutečnila u klece osmáků. Zrovna se měla měnit podestýlka v kleci, tak jsem se toho ujala. Uživatel mě navigoval podle toho, jak postupují při výměně podestýlky se sociální pracovnící. Se vším se mi snažil pomáhat, držel mi plastový sáček na odpadky, do kterého se stará podestýlka ukládala. Novou podestýlku zvládl nasypat a upravit sám. Pak jsme společně umístili zpět do klece domeček, misku a nové větve na okusování.

Uživatel má v domově pro seniory rád psa, ale na první místo v oblíbenosti řadí osmáky degu, o které každý den pečuje. Stali se z nich velcí kamarádi, kteří mu zkvalitňují a obohacují život v domově pro seniory. Během pozorování u uživatele docházelo

k procvičování jemné motoriky, trénování paměti, k odpoutání od problémů nebo zmírnění pocitu osamělosti. Díky zvířatům navíc navazuje na nová přátelství.

Na otázky týkající se pocíťovaného přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatel odpověděl takto:

Na otázku, jaká zvířata má v domově nejraději, uvedl: „*Osmáky a psa.*“ Na otázku jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat má raději, uvedl: „*Asi skupinová. Hlavně, že se zabavím.*“ Na otázku, zda zvířata zlepšují jeho psychický stav, odpověděl: „*Ano, zvířata mi zlepšují náladu.*“ Co se týká přínosu zvířat na pohybové schopnosti, odpověděl: „*Se mnou už to lepší nebude.*“ Na otázku, zda mají zvířata vliv na jeho paměť, odpověděl: „*To asi ne.*“ Na otázku, zda získal díky zvířatům nové přátele, odpověděl: „*Ano, s některými klienty probíráme úspěchy a neúspěchy z dob chovatelství.*“ Ohledně zlepšení komunikace s personálem odpověděl: „*Asi ano, ale nejvíce si povídám s osmákama.*“

Tabulka č. 7: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele č. 5

Oblíbená zvířata v Domově pro seniory	Pes, osmák degu
Forma aktivit a terapií za asistence zvířat	Skupinová
Zlepšení aktuálního psychického stavu	Ano
Zlepšení pohybových schopností	Ne
Zlepšení paměti	Ne
Navazování nových vztahů	Ano
Zlepšení komunikace s personálem	Ano

Zdroj: Vlastní výzkum

6.6 Shrnutí výzkumu

Z rozhovorů, které byly shrnuty výše, byla sestavena přehledná tabulka č. 8, která obsahuje vybrané odpovědi na přínos aktivit a terapií za asistence zvířat z pohledu uživatelů/uživatelek.

Tabulka č. 8: Shrnutí výzkumu

	Uživatelka č. 1	Uživatelka č. 2	Uživatelka č. 3	Uživatelka č. 4	Uživatel č. 5	Převažující odpověď
Oblíbená zvířata v Domově pro seniory	Pes, kočka	Pes, ovce	Pes, andulka	Pes, ovce, slepice	Pes, osmák degu	Pes
Forma	Individuální	Individuální	Skupinová	Skupinová	Skupinová	Skupinová
Zlepšení psychického stavu	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Zlepšení pohybových schopností	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Zlepšení paměti	Ne	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Navazování nových vztahů	Ne	Ne	Ne	Ano	Ano	Ne
Zlepšení komunikace s personálem	Ne	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano

Zdroj: Vlastní výzkum

Z tabulky č. 8 lze usuzovat, že v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí, je nejoblíbenějším zvířetem pes. Skupinová forma aktivit a terapií za asistence zvířat je oblíbená u 3 uživatelů, u 2 uživatelů je oblíbená individuální forma. Všichni uživatelé při aktivitách a terapiích pocít'ují zlepšení aktuálního psychického stavu. Zlepšení pohybových schopností uvádí 4 z 5 uživatelů. Zlepšení paměti pocít'ují 3 z 5 uživatelů. Pouze 2 z 5 uživatelů navázali prostřednictvím aktivit a terapií nová přátelství. U 3 z 5 uživatelů došlo vlivem aktivit a terapií ke zlepšení komunikace s personálem.

HVO: Jak probíhají aktivity a terapie za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí?

Z výzkumu vyplynulo, že v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí probíhají aktivity a terapie za asistence zvířat formou návštěvního a rezidentního programu. V rámci návštěvního programu navštěvuje uživatele domova pro seniory jedenkrát týdně cvičená fena Flat retrívra, která má složené canisterapeutické zkoušky u Výcvikového sdružení Hafik, z. s. a jsou s ní pořádány pravidelné canisterapie. S fenou je praktikovaná skupinová nebo individuální forma canisterapie. Individuální forma canisterapie je především pro uživatele, kteří jsou připoutáni k lůžku nebo pro uživatele, kteří se necítí po fyzické stránce dobře na skupinovou canisterapii. V rezidentním programu se trvalými obyvateli domova pro seniory stala tato zvířata: jedna kočka, jeden zakrslý králík, dvě andulky, dva osmáci degu a rybičky. Do venkovního prostoru zahrady přináší radost výběh s příbytkem pěti kamerunských ovcí, který sousedí se slepičím kurníkem.

DVO1: Jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelé upřednostňují?

Z výzkumu vyplynulo, že dva uživatelé (1,2) mají raději individuální formu aktivit a terapií za asistence zvířat z důvodu lepšího soustředění na otázky a větší spokojenosti. Pro tři uživatele (3, 4, 5) je přínosnější skupinová forma aktivit a terapií za asistence zvířat, neboť mají rádi společnost a mohou trávit nějaký čas s ostatními uživateli.

DVO2: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti psychické podpory?

Výzkum ukázal, že uživatelé se jednoznačně shodují na tom, že při aktivitách a terapiích dochází ke zlepšení aktuálního psychického stavu. Uvádí, že jde zejména o zlepšení nálady, podporu sebevědomí, nové zážitky, odpoutání od problémů nebo zpestření denní rutiny. Často také vzpomínají na svá zvířata, které měli dříve kolem sebe. Je zřejmé, že jim aktivity a terapie za asistence zvířat pomáhají překonat odloučení od svých domácích mazlíčků nebo rodiny.

DVO3: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti tělesné?

Čtyři z pěti uživatelů (1, 2, 3, 4) potvrdili, že jim aktivity a terapie za asistence zvířat pomáhají procvičovat pohybové schopnosti. Pes je motivuje k pohybu - při hlazení, česání nebo krmení se musejí více předklonit a posadit, koordinaci pohybu procvičuje hod míčku do dálky nebo přímo psovi. Uživatelé chodí na procházky se psem nebo musí dojít do společenské místnosti. Zejména se jedná o procvičování jemné a hrubé motoriky.

DVO4: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti kognitivní?

Výzkum přinesl zjištění, že třem z pěti uživatelů (2, 3, 4) pomáhají aktivity a terapie za asistence zvířat při procvičování paměti. Dva uživatelé (1, 5) vliv na procvičování paměti nepocítují.

DVO5: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti sociability?

Pouze dva uživatelé (4, 5) uvádí přínos aktivit a terapií za asistence zvířat v získávání nových přátel, zejména při skupinové formě. Ostatní (1, 2, 3) nemají potřebu navazovat nová přátelství. Zlepšení komunikace s personálem potvrdili tři z pěti uživatelů. Mají možnost navázat na více témat při komunikaci, popovídat si a při tom předat své vlastní zkušenosti s chovem zvířat.

Tabulka č. 9: Oblíbené činnosti při canisterapii

Činnosti			
Přímé		Nepřímé	
Činnost	Význam	Činnost	Význam
hlazení psa	procvičování jemné motoriky	řešení otázek s tematikou psů, kvízové otázky	udržování rozumových schopností
podávání pamlsků, šroubování sklenice		třídění vodítek, obojků, míčků nebo misek podle tvarů a barev	udržování smyslového vnímání
Česání		vyprávění příběhů, vzpomínání na svá zvířata	udržování verbální a neverbální komunikace, udržování paměti
zapínání obojků a vodítek			
házení aportu			
dávání povelů psovi	procvičování verbální komunikace		
poznávání a určování částí těla psa (poslepu)	procvičování hrubé motoriky, verbální komunikace		
procházka se psem	procvičování hrubé motoriky		

Zdroj: Vlastní výzkum

7 Diskuze

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat poskytování aktivit a terapií za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí. Dílčím cílem bylo zjistit přínos aktivit a terapií za asistence zvířat z pohledu uživatelů/uživatelek. V rámci cíle této bakalářské práce byla stanovena HVO: Jak probíhají aktivity a terapie za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí?

Odpověď na tuto otázku jsem získala v rámci zúčastněného pozorování, kdy jsem jedenkrát měsíčně navštěvovala aktivity a terapie za asistence zvířat v tomto domově pro seniory. Celkem proběhlo 10 návštěv, které jsem v průběhu pozorování zapisovala do deníku. V rámci návštěvního programu zooterapeut se zvířetem dochází přímo do daného zařízení nebo prostředí klienta (Holczerová, 2013). Takto jedenkrát týdně navštěvuje uživatele Domova cvičená fena Flat retrívra, která má složené canisterapeutické zkoušky u Výcvikového sdružení Hafík, z. s. S fenou je praktikovaná skupinová canisterapie (formou AAA – aktivity za přítomnosti psa) nebo individuální canisterapie (formou AAT – terapie za asistence psa). Canisterapeutka je zároveň zaměstnankyní tohoto domova pro seniory, kde pracuje na pozici ergoterapeutky.

O skupinové formě canisterapie uživatele informuje týdenní program aktivit, který je vyvěšený na nástěnce v každém patře nebo je o ni obeznámí personál. Skupinová canisterapie se odehrává ve společenské místnosti nebo dle počasí venku na zahradě u Domova pod altánkem a její průběh trvá maximálně 60 minut. Prvních 5 minut je věnováno přivítání, kdy canisterapeutka obejde se psem každého klienta, ten si psa pohladí – k čemuž se musí více posadit a předklonit. V dalších 5 minutách jsou seniorům kladené otázky týkající se feny. Např.: Jak se jmenuje, jak je stará, co je to za rasu a podobně. Hlavní část canisterapie, tzn. 40 minut, se věnuje různým činnostem k procvičení jemné motoriky, verbální komunikace, udržení rozumových schopností, smyslového vnímání nebo udržování paměti. Domnívám se, že mezi oblíbené činnosti uživatelů patří zejména hlazení, česání nebo odměňování psa, házení aportu, zapínání obojků a vodítek, dávání povelů psovi, řešení různých kvízů a otázek s psí tematikou nebo třídění míčků podle tvarů a barev. V posledních 10 minutách si uživatelé postupně podávají sklenici, ve které jsou uloženy granule. Každý ze sklenice odšroubuje víčko,

vyndá si granuli a víčko zašroubuje zpět. Granuli položí na botu nebo koleno a dá psovi povel „hledej“. Domnívám se, že tato aktivita je vhodná pro ukončení canisterapie.

Individuální forma probíhá u uživatelů, kteří jsou připoutáni k lůžku nebo u uživatelů, kteří se v ten den fyzicky necítí na skupinovou canisterapii. Při individuální canisterapii dochází canisterapeutka se psem za uživateli do jejich pokojů. Canisterapie probíhá 15-20 minut, během kterých dochází nejčastěji k procvičení jemné a hrubé motoriky, verbální a neverbální komunikace, udržování rozumových schopností, smyslového vnímání a udržování paměti. Nejvíce se využívá hlazení, česání a odměňování psa, zapínání a rozepínání obojků, házení aportu, procházka se psem. Myslím si, že uživatelé nejraději vypráví příběhy ze svého života a vzpomínají na své domácí mazlíčky.

Při rezidentním programu se zvíře stává trvalým obyvatelem daného zařízení a zároveň jeho majetkem (Holczarová, 2013). V Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb se trvalým obyvatelem takto stala jedna kočka, jeden zakrslý králík, dvě andulky, dva osmáci degu a rybičky. Myslím si, že tato zvířata přináší uživatelům především rozptýlení a obohacují jejich každodenní rutinu života. Souhlasím s názorem Gardiánové a Hejrové (2015), které uvádí, že v domovech s pečovatelskou službou mají drobná zvířata na seniory významný uklidňující a relaxační vliv. Při pozorování v domově pro seniory jsem se setkala s tím, že uživatelé o zvířata pečují nebo je alespoň pozorují a povídají si o nich. I když mezi nejoblíbenější zvíře patří pes, který dochází do domova pouze jedenkrát týdně, uživatelé se musí spokojit se zvířaty, která jsou v domově pro seniory dostupná každý den, o to víc se těší na aktivity a terapie za přítomnosti psa.

Nepřehlédnutelnou součástí zahrady tohoto domova pro seniory je výběh s příbytkem ovcí kamerunských, který sousedí se slepičím kurníkem. Toto zvířecí obydlí se vybuďovalo v roce 2016. V tomto období jsem v Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb vykonávala odbornou praxi v rámci studia na ZSF JU a jsem velice ráda, že jsem u realizace tohoto projektu mohla být přítomna. Už v té době se uživatelé každý den vyptávali, kdy se ovečky do výběhu přivezou a budou se za nimi moci dojit podívat. Mohu potvrdit, že toto velké nadšení jim vydrželo i další dva roky.

HVO byla zodpovězena následovně: V Domově pro seniory TEP, centru sociálních služeb probíhají aktivity a terapie za asistence zvířat formou návštěvního a rezidentního programu.

Pro dílčí cíl byly sestaveny další výzkumné otázky, které byly pokládány uživatelům v rámci polostrukturovaných rozhovorů během výzkumného šetření.

DVO1 zněla: Jakou formu aktivit a terapií za asistence zvířat uživatelé upřednostňují? Z rozhovorů vyplynulo, že uživatelé mají raději skupinovou formu aktivit a terapií. Jako důvod uvádí společenské vyžití s ostatními uživateli nebo raději tráví volné chvíle ve společnosti ostatních. Dle mého názoru je dobře, že se aktivity a terapie za asistence zvířat využívají a vůbec není podstatné, s kterým zvířetem se praktikují nebo o jakou formu aktivit a terapií se jedná. Při jakémkoliv kontaktu se zvířaty jsem mohla pozorovat, jak se rozjasňuje tvář každého uživatele.

DVO2 byla zaměřena na přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti psychické podpory. Největší přínos uživatelé vidí ve zlepšení jejich aktuálního psychického stavu. Aktivity a terapie za asistence zvířat jsou pro uživatele příjemným zpestřením dne a mnohdy pomáhají zahnat stesk po domově nebo po vlastním zvířeti. V rozhovoru uživatelé dále uvedli přínos především ve zlepšení nálady, podpoře sebevědomí nebo v získávání nových zážitků.

DVO3 byla zaměřená na přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti tělesné. Dle mého názoru zvířata odváděla pozornost od fyzických potíží a stimulovala uživatele k pohybu. Stančíková a Šabatová (2012) uvádí, že zejména u seniorů se objevuje jako nejčastější cíl zůstat co nejdéle samostatně pohyblivý a schopný sebeobsluhy. Zde je tudíž nutné uživatele motivovat k pohybu a procvičování různých úkonů. Zvířata v tomto domově pro seniory působí na uživatele jako dostatečný motivační prvek, motivují uživatele k pohybu nebo s nimi procvičují jemnou a hrubou motoriku. To potvrdili čtyři z pěti uživatelů. Uvedli, že jim aktivity a terapie za asistence zvířat pomáhají procvičovat pohybové schopnosti.

DVO4 zněla: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti kognitivní? Z rozhovorů vyplynulo, že třem z pěti uživatelů pomáhají aktivity a terapie za asistence zvířat při procvičování paměti. Během výzkumného šetření jsem se často

setkávala s tím, že zvířata vyvolávají u uživatelů vzpomínky na své domácí mazlíčky, na své mládí nebo rodinu. Tato domněnka je v souladu s Galajdovou (2011), která popisuje oživení vzpomínek jako jeden z hlavních přínosů aktivit a terapií za asistence zvířat pro seniory.

DVO5 zněla: Jaký je přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele v oblasti sociability? Holczerová (2013) uvádí, že zvíře je výborným prostředníkem pro rozvoj komunikace mezi uživateli. Podobný názor zastávají autorky Hlušičková a Gardiánová (2014), které uvádí, že práce se zvířaty zvyšuje u uživatelů ochotu komunikovat a lépe navazují kontakt. Souhlasím s autorkami a sama jsem zastávce názoru, že při aktivitách a terapiích za asistence zvířat dochází k vytváření vazeb mezi uživateli a podpoře navázání komunikace na společné téma. Přestože z výsledků vyplynulo, že pouze dva uživatelé navázali pomocí aktivit a terapií za asistence zvířat nová přátelství, myslím si, že zvíře je vhodným prostředníkem pro rozvoj komunikace mezi uživateli. S některými uživateli vzpomínají na dobu, kdy chovali zvířata a předávají si vlastní zkušenosti. Pouze jedna uživatelka tolik nevyhledává kontakt s člověkem z důvodu zhoršeného sluchu a její komunikace směřuje spíše ke zvířatům. Co se týká otázky na zlepšení komunikace s personálem, zvířata pomohla třem z pěti uživatelů.

Výsledky výzkumu jsou zpracovány z jednotlivých subjektivních pocitů vybraných uživatelů. Bylo by vhodné udělat rozsáhlejší výzkum o přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat na seniory. Z mého pohledu bych aktivitu a terapii za asistence zvířat doporučovala provádět v každém takovém zařízení, neboť zvířata jednoznačně zpříjemňují a obohacují život uživatelů, kteří jsou odloučení od rodiny a ze svého sociálního prostředí. Zvířata uživatelům vyplňují samotu svou pozorností a zvědavostí, zaměstnávají je svými potřebami a vrací jim smysl života. Jsem ráda, že jsem výzkum mohla provádět právě tam, kde to znám poměrně dobře.

8 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat poskytování aktivit a terapií za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb a zjistit přínos z pohledu uživatelů. V úvodu teoretické části jsem se zaměřila na pojem stáří, domovy pro seniory a obecně jsem se orientovala na aktivity a terapie za asistence zvířat. Dále jsem podrobněji popsala hlavní obory aktivit a terapií za asistence zvířat a blíže jsem se zaměřila na chov zvířat v domovech pro seniory a jejich působení na seniory.

V praktické části výzkumu byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, dále jsem využila zúčastněné pozorování, které mi pomohlo odpovědět na HVO: Jak probíhají aktivity a terapie za asistence zvířat v Domově pro seniory TEP, centrum sociálních služeb ve Veselí nad Lužnicí? Výsledky byly zpracovány do pěti případových studií. Dílčí cíl byl zjištěn pomocí polostrukturovaných rozhovorů s pěti vybranými uživateli, jehož otázky zmapovaly přínos aktivit a terapií za asistence zvířat z pohledu uživatelů.

Z výzkumu vyplynulo, že aktivity a terapie za asistence zvířat jsou pro uživatele přínosná. Zejména ve zlepšení aktuálního psychického stavu, pomáhají procvičovat paměť, jemnou a hrubou motoriku, vliv na zlepšení komunikace mezi uživateli a personálem. Přímý vliv aktivit a terapií za pomoci zvířat na navazování nových přátelství se u zkoumaného vzorku tímto výzkumem neprokázal. Hlavním využívaným zvířetem v domově pro seniory je pes, se kterým probíhaly aktivity a terapie v rámci návštěvního programu formou skupinové nebo individuální canisterapie. Trvale mají v domově umístěno několik zvířat, o která se uživatelé starají nebo je alespoň pozorují a povídají si o nich. Myslím si, že aktivity a terapie za asistence zvířat jsou rozhodně jednou z mnoha možností, jak uživatelům zlepšit a zpříjemnit život v domově pro seniory.

Tato bakalářská práce může být určena pro personál domova pro seniory jako zpětná vazba týkající se přínosu aktivit a terapií za asistence zvířat z pohledu uživatelů. Dále může sloužit široké veřejnosti, která by se chtěla o tomto tématu dozvědět i po praktické stránce.

Seznam použitých zdrojů

1. BURTON, E., 2017. Why do seniors leave resistance training programs? *Clinical Interventions in Aging*. 12(1), 585-592, doi: 10.2147/CIA.S128324.
2. CIRULLI, F. et al., 2011. Animal-assisted interventions as innovative tools for mental health. *Annali dell'Istituto Superiore di Sanità*. 47(4), 341-348, doi: 10.4415/ANN_11_04_04.
3. COSTA-NETO, E., 2005. Animal-based medicines: biological prospecting and the sustainable use of zootherapeutic resources. *Anais da Academia Brasileira de Ciências*. 77(1), 33-43, doi: 10.1590/S0001-37652005000100004.
4. Česká hiporehabilitační společnost, © 2019. [online]. [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/stanovy-organizace/>.
5. ČURILLOVÁ, E., ŠPINEROVÁ, D., MALIŇÁKOVÁ, M., 2015. Canisterapie je záležitostí srdce. *Sociální služby*. 17(1), 22-25. ISSN 1803-7348.
6. DOLEŽALOVÁ, A., 2007. Papoušci - ornitoterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 287-288. ISBN 978-80-7322-109-6.
7. Domov pro seniory TEP, centrum sociálních služeb, © 2018. [online]. Veselí nad Lužnicí: Domov pro seniory TEP, centrum sociálních služeb. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.tep-veseli.cz/domov.php>
8. DVOŘÁČKOVÁ, D., 2012. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha:Grada. 112 s. ISBN 978-80-247-4138-3.
9. ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce – Aktuální otázky*. Praha: Grada. 264 s. ISBN 978-80-271-0080-4.
10. ESAAT, © 2019. [online]. [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <https://www.en.esaat.org/>.

11. FREEMAN, M., 2007. Terminologie v zooterapii. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 30-37. ISBN 978-80-7322-109-6.
12. GALAJDOVÁ, L., 1999. *Pes lékařem lidské duše: aneb Canisterapie*. Praha: Grada. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.
13. GALAJDOVÁ, L., GALAJDOVÁ, Z., 2011. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál. 168 s. ISBN 978-80-7367-879-1.
14. GARDIÁNOVÁ, I., HEJROVÁ, P., 2015. The use of small animals – mammals, birds, fish in zotherapy. *Kontakt*. 17(3), 171-176, doi: 10.1016-/j.kontakt.2015.08.008.
15. GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.
16. HASILOVÁ, R., 2017a. Co je canisterapie, co dokáže a co nedokáže? 1. díl. *Sociální služby*. 19(1), 16-17. ISSN 1803-7348.
17. HASILOVÁ, R., 2017b. Canisterapie u seniorů, 2. díl. *Sociální služby*. 19(2), 32-34. ISSN 1803-7348.
18. HASILOVÁ, R., 2017c. Canisterapie u dětí, 3. díl. *Sociální služby*. 19(3), 18-20. ISSN 1803-7348.
19. HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
20. HLUŠIČKOVÁ, T., GARDIÁNOVÁ, I., 2014. Využití farmingterapie pro léčebné účely. *Kontakt*. 16(1), 58-64. ISSN 1804-7122.
21. HOLCZEROVÁ, V., DVOŘÁČKOVÁ, D., 2013. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-4697-5.

22. HYPŠOVÁ, D., 2007. Felinoterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 276. ISBN 978-80-7322-109-6.
23. IAHAIO, © 2019. [online]. [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <http://iahaio.org/missions-goals/>.
24. JAROŠOVÁ, D., 2006. *Péče o seniory*. Ostrava: Repronis. 110 s. ISBN 80-7368-110-2.
25. JEGATHEESAN, B. et al., 2014. *IAHAIO White Paper: The IAHAIO Definitions For Animal Assisted Intervention And Guidelines For Wellness of Animals Involved* [online]. The International Association of Human-Animal Interaction Organizations. 10 p. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2017/05/iahaio-white-paper-final-nov-24-2014.pdf>
26. KLEVETOVÁ, D., 2017. *Motivační prvky při práci se seniory*. 2. vydání. Praha: Grada. 224 s. ISBN 978-80-271-0102-3.
27. KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I., 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
28. KOHOUTOVÁ, P., GARDIÁNOVÁ, I., 2013. Využití koček v zooterapii. *Kontakt*. 15(3), 282-288. ISSN 1212-4117.
29. KOVAL, Š., 2001. *Antropologický rozmer epidemiológie staroby*. Košice: PonT. 178 s. ISBN 80-967611-3-7.
30. KOZEL, R., 2011. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada. 304 s. ISBN 978-80-247-3527-6.
31. KRAJČÍK, Š., 2008. *Princípy diagnostiky a terapie v geriatрии*. Bratislava: Charis. 192 s. ISBN 978-80-88743-72-9.

32. KRAHULCOVÁ, K., 2016. Terminologie z oblasti terapií ve speciální pedagogice. In: KROUPOVÁ, K., et al. (eds). *Slovník speciálněpedagogické terminologie*. Praha: Grada. s. 285. ISBN 978-80-247-5264-8.
33. KUTNOHORSKÁ, J., 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. 176 s. ISBN 978-80-247-2713-4.
34. LACINOVÁ, J., 2007. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 27-28. ISBN 978-80-7322-109-6.
35. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0.
36. LOUČKA, R., 2007. Ovce a kozy. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 299-304. ISBN 978-80-7322-109-6.
37. MAHELKA, B., 2007. Malá zvířata. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 292. ISBN 978-80-7322-109-6.
38. MALÍKOVÁ, E., 2011. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada. 328 s. ISBN 978-80-247-3148-3.
39. MARKOVÁ, E., VENGLÁŘOVÁ, M., BABIAKOVÁ, M., 2006. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada. 352 s. ISBN 80-247-1151-6.
40. MERCER, K., 2015. Animal-Assisted Therapy and Application to Older Adults in Long Term Care. *Journal of Arts and Humanities*.4(5), 16-27. ISSN 2167-9053.
41. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

42. MLÝNKOVÁ, J., 2011. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7.
43. MOJŽÍŠOVÁ, A., TÓTHOVÁ, V., 2003. Pravda o zooterapii. In: MOJŽÍŠOVÁ, A., TÓTHOVÁ, V. (eds). *Sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27.11.2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12.2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích*. České Budějovice: ZSF JU, s 9-11. ISBN 80-7040-608-9.
44. MÜLLER, O., 2014. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada. 512 s. ISBN 978-80-247-4172-7.
45. PACOVSKÝ, V., 1994. *Geriatrická diagnostika*. Praha: Scientia Medica. 152 s. ISBN 80-85526-32-8.
46. Pet Partners, © 2019. [online]. [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <https://petpartners.org/about-us/>.
47. PETR, T., MARKOVÁ, E. et al., 2014. *Ošetřovatelství v psychiatrii*. Praha: Grada. 296 s. ISBN 978-80-247-4236-6.
48. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
49. SAK, P., KOLESÁROVÁ, K., 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada. 232 s. ISBN 978-80-247-3850-5.
50. SEDLÁKOVÁ, R., 2014. *Výzkum médií – nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada. 548 s. ISBN 978-80-247-3568-9.
51. STANIČKOVÁ, M., ŠABATOVÁ, J., 2012. *Canisterapie v teorii a praxi: sborník her a pomůcek pro praktickou realizaci canisterapie u různých cílových skupin*. Ve Vyškově: Sdružení Piafa. 103 s. ISBN 978-80-87731-00-0.
52. ŠOLTÉSOVÁ, D., BOSÁ, M., 2016. *Intervencie s asistenciou psov – úvod do teorie a praxe*. Prešov: Vydavateľstvo PU. 156 s. ISBN 978-80-555-1686-8.

53. ŠRAMO, J., 2012. *Příprava na stáří*. Praha: Melius. 192 s. ISBN 978-80-87638-00-2.
54. ŠTILEC, M., 2004. *Program aktivního stylu života pro seniory*. Praha: Portál. 136 s. ISBN 80-7178-920-8.
55. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M., 2018. *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*. Praha: Grada. 280 s. ISBN 978-80-271-0470-3.
56. ŠVARČÍČEK, R., ŠEDOVÁ, K., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vydání. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
57. TICHÁ, V., 2007a. Účastníci canisterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 61. ISBN 978-80-7322-109-6.
58. TICHÁ, V., 2007b. Indikace a cíle canisterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 80-81. ISBN 978-80-7322-109-6.
59. TICHÁ, V., 2007c. Individuální canisterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 81. ISBN 978-80-7322-109-6.
60. TICHÁ, V., 2007d. Skupinová canisterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 81-82. ISBN 978-80-7322-109-6.
61. VALENTA, M., MICHALÍK, J., LEČBYCH, M., 2018. *Mentální postižení*. 2. vydání. Praha: Grada. 392 s. ISBN 978-80-271-0378-2.
62. VENGLÁŘOVÁ, M., 2007. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.

63. VÍZDALOVÁ, H., 2007. Využití postupů přirozeného partnerství člověka a koně v psychoterapii. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. (eds). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. s. 256. ISBN 978-80-7322-109-6.
64. VONDRÁČEK, L., WIRTHOVÁ, V., 2009. *Právní minimum pro sestry: příručka pro praxi*. Praha: Grada. 95 s. ISBN 978-80-247-3132-2.
65. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, 2006. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 37, s. 1270. ISSN 1211-1244.

Seznam použitých zkratk

TEP – Terapie, Empatie, Péče

LDN – léčba dlouhodobě nemocných

IAHAIO – International Association of Human-Animal Interaction Organizations

ESAAT – European Society for Animal Assisted Therapy

ČHS – Česká hiporehabilitační společnost

AAI – Animal Assisted Intervention

AAA – Animal Assisted Activities

AAT – Animal Assisted Therapy

AAE – Animal Assisted Education

AACR – Animal Assisted Crisis Response

ČR – Česká republika

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Sociodemografické údaje uživatelů

Tabulka č. 2: Harmonogram výzkumu

Tabulka č. 3: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 1

Tabulka č. 4: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 2

Tabulka č. 5: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 3

Tabulka č. 6: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatelku č. 4

Tabulka č. 7: Přínos aktivit a terapií za asistence zvířat pro uživatele č. 5

Tabulka č. 8: Shrnutí výzkumu

Tabulka č. 9: Oblíbené činnosti při canisterapii

Seznam příloh

Příloha č. 1: Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Příloha č. 1: Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor

Dobrý den,

jmenuji se Adéla Mikuličová a jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulty. Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Aktivity a terapie za asistence zvířat v kontextu sociálních služeb a ráda bych si s Vámi o těchto aktivitách pohovořila. Připravila jsem si pro Vás pár otázek, u kterých si budu zaznamenávat Vaše odpovědi. Chtěla bych Vás ujistit, že nikde nebude zveřejněno Vaše jméno, bude zachována anonymita. Se všemi získanými informacemi budu nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění. Pokud na některou otázku nebudete chtít odpovídat, samozřejmě můžete odmítnout. Děkuji za spolupráci.

- 1) Jaký je Váš věk?
- 2) Jak dlouho žijete v Domově pro seniory ve Veselí nad Lužnicí?
- 3) Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?
- 4) Choval/a jste za svůj život nějaká zvířata? (v dětství, v dospělosti)
- 5) Jaká zvířata máte v Domově nejraději?
- 6) Jak často se účastníte aktivit a terapií za asistence zvířat?
- 7) Jakou formu těchto aktivit a terapií máte raději?
 - a) Individuální a proč
 - b) Skupinovou a proč
- 8) Pocítil/a jste při kontaktu se zvířaty nějaký intenzivní prožitek?
- 9) Pomáhají Vám zvířata při zlepšení psychického stavu? (zlepšení nálady, zapomenutí na problémy)

- 10) Mají zvířata přínos na Vaší pohyblivost?

- 11) Myslíte, že zvířata mají pozitivní vliv na Vaší paměť?

- 12) Získal/a jste díky kontaktu se zvířaty v rámci domova pro seniory nové přátele?

- 13) Od té doby, co se účastníte aktivit a terapií za asistence zvířat, máte pocit, že se zlepšuje komunikace mezi Vámi a personálem Vašeho domova?

- 14) Těšíte se na návštěvy psa?

- 15) Které činnosti máte při canisterapii nejraději?

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas k účasti na výzkumu k bakalářské práci na téma „Aktivity a terapie za asistence zvířat v kontextu sociálních služeb“.

Byl(a) jsem seznámen(a) s podmínkami a průběhem výzkumu. Na základě toho souhlasím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu v anonymní podobě a výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány v bakalářské práci studentky Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulty, Adély Mikuličové. Kdykoliv mohu z výzkumného šetření odstoupit.

Ve Veselí nad Lužnicí dne

podpis informanta